

GUIA MUSICAL

1968|69

3-4

Alta Fidelidad
vehículo de un arte...

...es el más perfecto método para situar música en el hogar.
Es una tecnología apasionante,
creada por artesanos que saben escuchar.

FISHER - VIETA - SHURE

GOODMANS - GARRARD - SME - KLIPSCH

nombres de prestigio mundial
que Vieta Audio Electrónica, con 12 años de experiencia
en la auténtica Alta Fidelidad, garantiza en España.

EL DISC I L'ALTA FIDELITAT

Si en alguna varietat de la tècnica actual, hom pot parlar amb propietat d'una autèntica revolució, aquesta especialitat és la referida a la indústria de la reproducció del so, avui concretada principalment en les innombrables varietats de tocadiscos, cintes i filferros magnetofònics, transistors, aparells d'alta fidelitat i darrerament els televisors, que han incorporat la funció visual a l'auditiva precedent.

Entengui's bé un fet: la revolució al·ludida, des del punt de vista intrínsecament tècnic, és important però no superior a la de les altres branques de la tècnica aplicada. El que ha estat fora de sèrie en relació als enginyers sonors, ha estat la seva extraordinària repercussió social i és en aquest sentit que a l'inici d'aquestes consideracions s'ha parlat d'autèntica revolució.

Des dels invents d'Edison i de Charles Cros en els darrers decennis del segle XIX, a les propostes industrials més recents, la reproducció sonora ha passat de ser la quasi curiositat dels cilindres de cera (recordem el Graphomon, el Parlophon, el Gramophon, el Phonograph, etcètera) i dels discos de cel·loide o de pasta dels gramòfons i vitrolas, a constituir un producte de consum, superindustrialitzat i comercialitzat que es ven (al comptat o en còmodes termes) indiferenciadament en les botigues d'electrodomèstics, al costat d'olles de pressió, neveres, planxes, ventiladors, graelles automàtiques i estufes de butà.

La primera i principal conseqüència del «boom» expansiu d'aquesta indústria és la immersió de la societat actual en un constant univers sonor. En altres paraules, la música ha adquirit entre nosaltres el do de la ubiqüitat.

Notem que gràcies als discos, la música ha envaït la totalitat de la nostra existència: s'infiltra en els tallers i fàbriques (música per al treball); es difon per camps i platges a causa de l'estranya proliferació dels transistors. La música ens acompanya en els nostres desplaçaments en automòbil o en avió. En les sales d'espera d'hotels, en totes les llars ens envolta l'atmosfera musical que transcendeix d'un altaveu sàviament col·locat. Amb música, l'home d'ara fa parlar els personatges històrics i les pedres (Son et Lumière!). Un recent anunci aparegut en la premsa local, ens parlava de la imminent inauguració d'una piscina amb música... subaquàtica!

Hom objectarà que la ràdio o el disc (música per a somniar, funcional, per a estimar, etc.) com a institucions tècniques, no són essencialment musicals. Contestaré: però ho són realment. Hom dirà: l'audició d'aquesta música no és vàlida, perquè és inatenta. Contestaré: la seva supressió és immediatament percebuda. I és que, aquesta boira sonora que ens envolta, em plena per a la immensa majoria l'angoixosa vacuitat del silenci i en atorgar consciència d'una relació abstracta amb quelcom d'indefinit, però amb quelcom, alleugereix l'home de l'angoixós problema de la seva soledat, de la soledat que té en el silenci el seu més implacable acusador.

Amb l'alta fidelitat el problema es planteja en uns supòsits diferents. Les meravelloses conquestes obtingudes en aquest ram, rarament s'han aplicat — si no és en una reduïda esfera privada — a la formació d'una nova consciència musical. ¿No hem constatat infinitat de vegades, que les instal·lacions més prodigades d'aquesta varietat s'han efectuat en boîtes per a difondre la darrerament anomenada música sicodèlica?

Què cal concloure de tot el que ha estat exposat?

Es parla avui, cada vegada amb més insistència, dels problemes d'ocupació de la societat del futur, la societat de l'oci. La música pot ocupar bona part del temps ocios, però perquè la seva acció no resti enervada i reduïda a una estèril presència sonora, és desitjable i necessari — a qui pertoca de fer-ho? — que per mitjà del disc es permuti la seva condició de bé de consum, per la seva acció com a bé de cultura. Aleshores podrem parlar del disc, no pas en funció de la música, sinó en relació a l'art musical.

MANUEL VALLS

SINOPSI HISTÒRICA DE LA GRAVACIÓ SONORA

1876: Construcció dels primers micròfons elèctrics de contacte, per Bell i Manuel. El projecte havia estat concebut feia més de vint anys, i en un article de la revista «Illustration» de l'any 1854 Bourseult escriu: «Imagineu-vos que parreu a prop d'una placa mòbil molt sensible que pot engegar i parar successivament el circuit d'una pila. Hom pot imaginar-se a distància una altra placa que reproduïx alhora les mateixes gravacions». Aquest projecte, que fou aplicat de seguida al telèfon, va trigar malauradament massa temps a ser aplicat a la gravació.

1877: Charles Cros (1842-1888), poeta i savi, diposita a l'Acadèmia de Ciències un document segellat, d'una importància considerable. Hi exposa el projecte del primer aparell reproductor del so, que ell anomena paleòfon i que consisteix en el principi següent: «Si una membrana proveïda d'una punta traça un solc sota

l'acció d'un so, aquest solc farà vibrar la membrana quan la punta passarà novament pel solc, i s'hi sentirà el so inicial». En aquest principi que ara ens sembla tan evident, ningú no hi havia pensat abans de Charles Cros, a qui hem de considerar com el veritable inventor del fonògraf. Diuen que va fer una maqueta amb objectes heteròclits i que, davant alguns amics, va reeixir a fer-li reproduir un mot breu i històric, el primer mot que fou confiat al fonògraf!

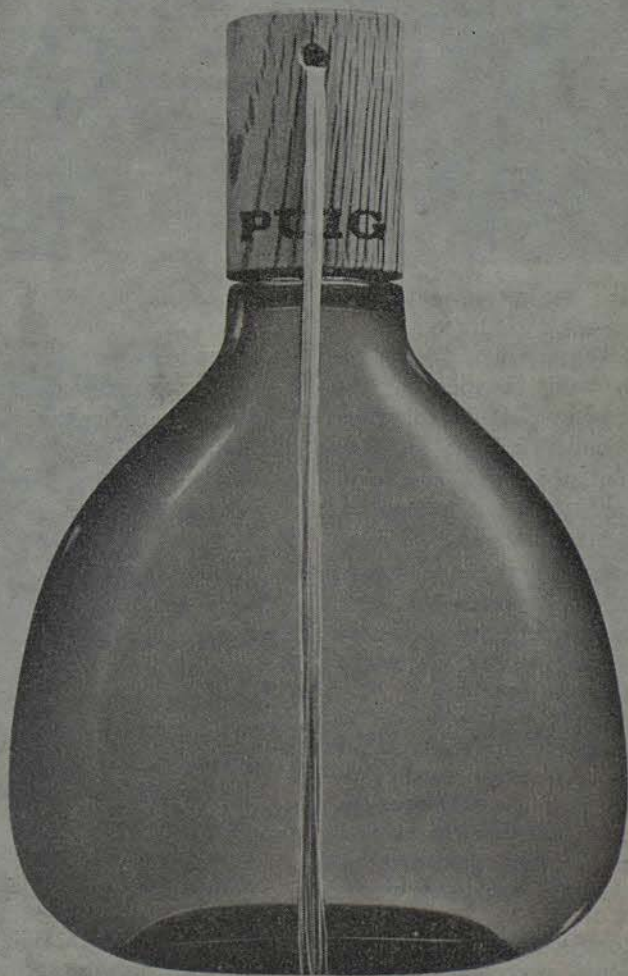
1877-1878: A Amèrica, Edison (1847-1931) va contruir el seu primer fonograma. Havia tingut coneixement de l'invent de Charles Cros? És probable que no, i que aquestes dues descobertes consecutives no foren sinó una coincidència. Disortadament, Charles Cros no va tenir els mitjans financers per a comprar la patent i explotar el seu invent, com va poder fer Edison. La novetat va ser tan sorprenent que quan l'aparell d'Edison

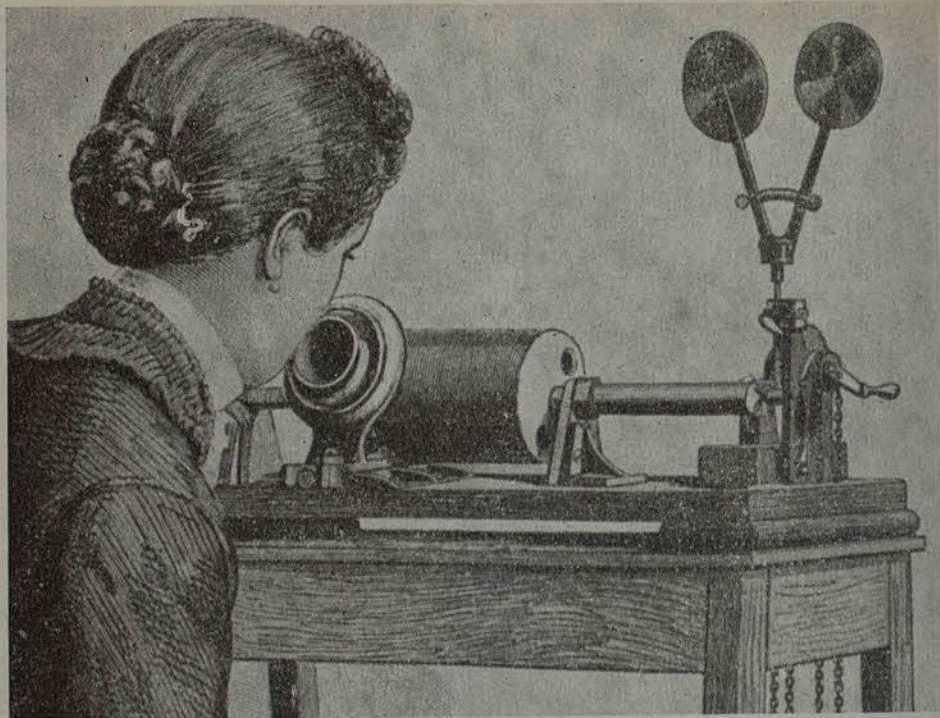
Els ulls la desitgen, les mans
l'acaricien, però no us atureu
admirant-la com una obra
d'art: obriu l'ampolla

d' **AIGUA LAVANDA PUIG**
i descobrireu que aquesta sug-
gestiva fragància és la que
volieu fer vostra.

AIGUA LAVANDA PUIG

PUIG BARCELONA

Tot escoltant un fonògraf Edison, l'any 1888.

va ser presentat l'any 1878 a l'Acadèmia de Ciències, els savis acadèmics van creure que es tractava d'una mistificació. «Hi ha un ventríloc a la sala, va dir el doctor Bouillard, antic metge de Napoleó III. Que se'n vagi! Ningú no es riu de l'Acadèmia!» Renova l'experiment en el departament del Secretari perpetu i cal que els acadèmics facin ells mateixos l'experiència per a poder-se creure que la paraula pot ser reproduïda d'una forma tan senzilla.

1889: El fono d'Edison és mostrat al públic en l'Exposició Universal: rotlles de cera (que substitueixen els cilindres recoberts d'estany), motor elèctric alimentat per piles (els motors mecànics no surten fins més tard), preu exorbitant.

1890: Aparició de discos i rotlles a les fires: atracció sense precedent. Començament de l'explotació comercial. Les

obres enregistrades consisteixen en polques, cançons picaresques i sentimentals, monòlegs. Ben aviat se'ls acut de sol·licitar la vedette de moda: la veu li surt desfigurada, fortament afònica, però hom no busca encara la perfecció artística i el fonògraf, en resum, només és un mitjà per a divertir el públic (com el cinema en els començaments). Per això la tècnica de captació dels sons no és sinó un balbuceig i les sessions de gravació semblen competicions esportives on l'artista, estirat sobre una encavallada, ha de fer el seu paper davant una immensa trompa acústica encarregada de dirigir el so cap a una membrana vibrant anomenada diafragma, de fabricació rudimentària.

1894: El físic Dussaud inventa el microfonògraf de piles, gravador i reproductor. És l'aparell ancestral de la gravació elèc-

4 JOYAS CLÁSICAS

RCA

Juan Sebastián Bach
El Clave Bien Temperado
(Libro II)

Wanda Landowska

Donizetti
LUCREZIA BORGIA

Montserrat Caballé, Shirley
Verret, Alfredo Kraus

Verdi
LA TRAVIATA

Montserrat Caballé, Carlo
Bergonzi, Sherrill Milnes

Verdi
«REQUIEM»

Ezio Flegello, Carlo Bergonzi
BOSTON SYMPHONY
ORCHESTRA
Erich LEINSDORF, Conductor

trica i del pick-up, però li manca encara l'amplificador.

1900: Presentació a l'Exposició Universal de París del «fonògraf magnètic» de Poulsen, esbós del magnetòfon: la gravació es produeix per imantació d'un fil d'acer.

1905: Mentrestant, s'organitza el comerç de discos i assistim a la naixença de moltes firmes editores. Algunes adopten la gravació lateral (discos que van amb agulla: procediment generalitzat avui dia), els altres la gravació vertical (discos amb safir: procediment Pathé, usat ja sobre rotlles). Es fan moltes gravacions de «bel canto». Els grans cantants d'aquella època tenen prop del públic la mateixa importància que les «estrelles» del cinema avui. La qualitat augmenta a poc a poc amb la dels diafragmes, però els «fonos» no poden reproduir sinó una gamma de freqüència de l'ordre de tres o quatre octaves.

1910: Es determinen algunes normes indispensables: el diàmetre dels discos és fixat aproximadament a la mida dels d'avui; la velocitat és de 80 voltes per minut. El perfeccionament del material (diafragmes sobretot) permet la gravació d'algunes obres importants: l'obra completa de CARMEN, de Pathé, CONCERT PER A DOS VIOLINS de Bach, per Kreisler i Zimbalist, etc.

1910: Laudet inventa un amplificador d'aire comprimit que és adaptat al «Cronòfon» Gaumont (acoblat elèctricament al cinema).

1911: H. Lioret (que des de l'any 1893 havia construït un aparell anomenat «lioretgraf» presenta a l'Acadèmia de Ciències junt amb F. Ducretet i E. Roger, un sistema de gravació a distància,

Gramòfon, any 1903.

de transmissió telefònica. El mateix Lioret (1848-1938), treballador infatigable, era propietari d'un gran nombre de patents, entre les quals figuren un aparell de reparació de submarins, una màquina de pedals, etc.

Devers 1913: Gravació de la 5.ª Simfonia de Beethoven sota la direcció de Nikisch, un èxit excepcional en aquella època. És la primera gravació comercial d'aquesta obra tan popular (avui dia, en el mercat francès només, n'hi ha 18, i amb mics solament).

1913-1915: Primers assaigs de gravació fotogràfica del so per E. Lauste (1857-1935).

1925: Invent de la gravació elèctrica (sobretot aparició, amb poc temps de diferència, de l'amplificador i del gravador elèctric). Al mateix temps és inventat el pick-up, que es basa en uns principis semblants als de la gravació, i que en un sentit invers és el bressol dels

Perpetuum-Ebner

PRESTIGIO MUSICAL DE EUROPA

Plataforma tocadiscos PE - 02020 LUXE

Homologada según la norma DIN 45500, de la
Alta Fidelidad

PERPETUUM EBNER ESPAÑOLA, S. A.

Oficinas : Padilla, 327-329 - Teléfono 235 40 00 (5 líneas)

Servicio Post-Venta : Padilla, 327 (bajos 61). Teléfono 235 11 95
(Contestador automático de llamadas)

mateixos fenòmens. La gravació elèctrica hauria pogut fer immediatament un progrés considerable al disc, si els afectats s'haguessin decidit a treure's de sobre els antics fonògrafs de diafragma i de trompa, i substituir-los pels nous aparells equipats amb pick-up. Malauradament, aquest darrer sistema va trigar molt a ser llançat al gran públic, i els fabricants de discos es veieren obligats a renunciar a certs progressos en les gravacions del so (creixement de la velocitat, per exemple) que no haurien resistit els aparells primitius.

1926: Primera gravació important realitzada elèctricament: l'obra completa del MESSIAS de Haendel, per 3.500 intèrprets. La dinàmica (relació d'intensitat entre els sons més forts i els més febles que s'avalua en decibels) resta feble;

Caruso gravant un cilindre.

quedarà insuficient fins a l'aparició del microsolc. Les freqüències enregistrades estan compreses entre els 200 i 3.500 períodes aproximadament, amb importants buits en algunes freqüències i importants ressons en d'altres.

1927: Gravació de gairebé tota l'obra de Beethoven, en ocasió del centenari de la seva mort (especialment de les simfonies sota la direcció del gran Weingartner). La velocitat de rotació dels discos passa de 80 a 78 voltes!

1928: Primer film parlat (so fotogràfic: procediment Petersen-Poulsen): *L'aigua del Nil*. Qualitat sonora dolenta a causa de la imperfecció del desenvolupament (distorsions) i a la mala transparència de la pel·lícula (sorolls de fons). Gravació a Beyruth de diverses obres completes de Wagner.

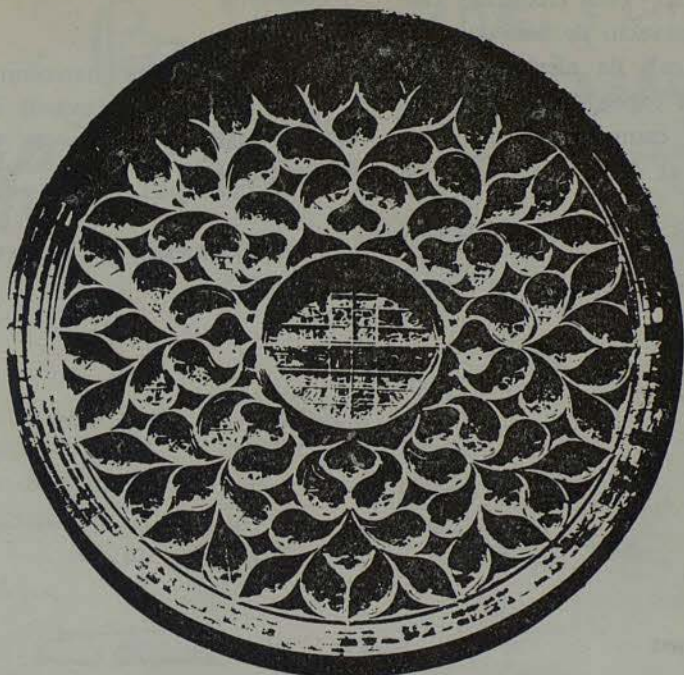
1928-1936: Primers discos de llarga durada:

a) Discos professionals per al cinema (velocitat: 33 voltes. Diàmetre 40 i 30 cm. Duració 8'-12' cada cara) (solcs normals).

b) Discos de l'«American Braille Press» per a cecs. (Diàmetre 31 cm. velocitat 33 voltes —solcs fins a 65 cm.— durada fins a 18 m. per cara).

1929-1935: Nombroses gravacions de música contemporània interpretada pels autors: Strawinsky, Milhaud, Ravel, Poulenc, Prokofieff, etc. Grans gravacions del trio Cortot-Thibaud-Casals, Quartet Lener, Quartet Capet, i dels solistes més cèlebres (els qui havien gravat en l'època de les gravacions acústiques repetixen llurs discos amb èxit).

1939: Primer assaig d'estereofonia (3 pistes) sobre pel·lícula de cinema: «Fantasia» de Walt Disney. Tres micros repartits en l'orquestra graven cadascun 1/3 de la pista sonora.

CALENDARI DE SERRA D'OR

Reserveu-lo des d'ara
a la vostra llibreria
o quiosc habitual, o bé a

SERRA D'OR,
Apartat de Correus 121
de Barcelona.
PREU DE VENDA: 85 pts.

Un calendari, acurat en la seva realització, de mides trenta-quatre per quaranta-nou centímetres, amb dotze reproduccions de pintures gòtiques catalanes, que donen una imatge sorprenentment humana i viva d'un gran moment del nostre art.

Ha estat imprès en offset, a tot color, en paper couché relligat amb espiral de plàstic. La selecció de pintures ha estat feta per Frederic-Pau Varrié, i el disseny de la realització és de Jordi Fornas. Hi són representats, entre altres, Jaume Huguet, Lluís Dalmau, Pere Nisart, Bernat Martorell, Joan Reixach, Pere Serra.

1944: A Anglaterra la casa Decca llança aquest slogan: «ffrr» (full frequency range recording): gravació de tota la gamma de freqüències). És aleshores quan comença la cursa cap a l'«alta fidelitat» que no troba el camp de desenvolupament que trobà el disc microsòl.

1948: Primer disc microsòl a Amèrica.

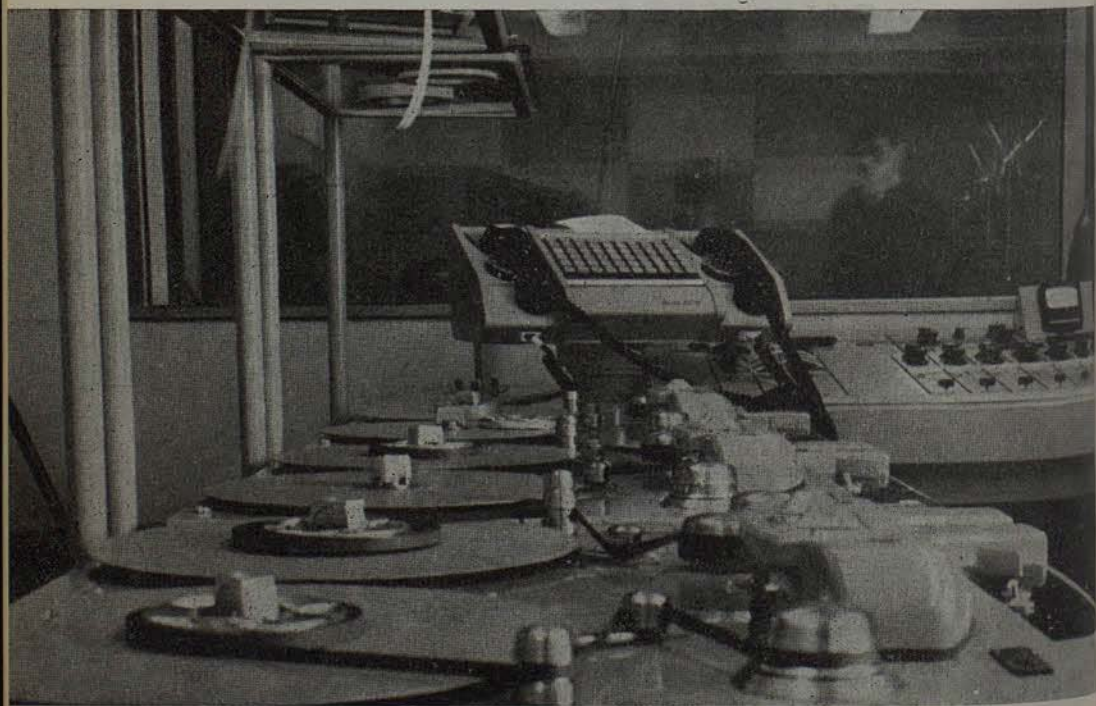
1949: Primer disc microsòl a França

amb la gravació d'*Apoteosi de Lully* de Couperin.

1950: Debut de l'estereofonia sobre bandes magnètiques (treball de laboratori comercialitzat una mica més tard a U.S.A.).

1958: Primers discos estereofònics a França.

Estudi modern de gravació

Para Jorquera, con mis
gracias por su gran trabajo!

ARTHUR RUBINSTEIN

A Jorquera, con mi
mayor simpatía y agrado
Ciniente por su gran labor

MIGUEL ZANETTI

A Jorquera, con a fatiura de la
voca atencioso. por la sea gran competencia profesional
Ben cordialment.

Antoni Ros Marba

ANTONI ROS MARBA

Barcelona 20/6/60.

To M. Jorquera Hernández
with best wishes,

Lepin Comissiona

SERGIU COMISSIONA

22.000.366

A Jorquera,
con todo agradecimiento
y admiración por su labor
artística que prestó al
dormir en el concierto
del 13/1/64

The Anglian Chamber Soloists

Es difícil encontrar un amor al piano
y una entrega más completa a este instrumento
que la demostrada continuamente por Jorquera
en sus actuaciones musicales, de los más vivos
y colaborando inimitable de otros músicos
cuando pianistas.

MANUEL CAPDEVILA

Manuel Capdevila

He constatat la perfecta sol·licitud i el ma-
nifeste zel del Jorquera en la conservació dels pianos
de la sala de concerts de l'Orfeo Català i ho faig
constar amb inimitable plaer.

Lluís Di Millet

Barcelona 12 febrer 1960.
LLUIS M^o MILLET.

JORQUERA U PIANOS

Copons. 2. Tel. 222 77 74

Barcelona 2

LA FUNCIO SOCIAL DEL DISC

L'essencial funció sociològica del disc sembla ésser d'antuvi la derivada de la seva possibilitat de donar a conèixer a la gent, fins i tot a la mínimament afectada a les manifestacions artístiques, el fenomen musical en tota la seva dimensió i realitat passada i present. Tanmateix, el caràcter d'aquesta projecció ha variat i variarà encara més amb el pas del temps, seguint el procés de perfeccionament (que és presumible que continuarà encara) dels dispositius de gravació i reproducció de sons.

Originàriament, a finals del segle passat, a l'època dels inefables fonògrafs nord-americans de cilindre, aquests varen servir per a avivar la curiositat general pel petit miracle que representava poder «fotografiar» la música i també per conèixer, encara que fos esporàdicament, un reflex tènue però real del que eren les facultats d'alguns intèrprets llegendaris per a la majoria. L'art d'una Adelina Patti, del vell Anton Rubinstein o de Sarasate no necessitava del nou invent d'Edison per a universalitzar-se, però sí per a arribar a un sector de la societat humana que mai no hauria pogut tenir-lo a l'abast.

En el traspàs del segle, amb els primers «gramophones» i amb la idea que ha seguit perdurant, de gravar la música en disc en lloc d'usar dels cilindres de cera, la també anomenada «màquina parlant» va començar d'obtenir una acollida veritablement popular en la qual podia pressentir-se l'enorme projecció que el futur li conferiria. La subsegüent aplicació de procediments elèctrics en les gravacions fou un perfeccionament fonamental que va permetre el registre d'una gamma molt més extensa de sons i de timbres, amb la qual cosa varen incorporar-se definitivament al disc, no solament les veus i els instruments de vent, individualment o en grup (els primitius fonògrafs pràcticament no podien captar el so dels instruments de corda en conjunt. D'aquella època daten els curiosos violins proveïts d'una trompa d'amplificació acústica, i el cas rar de certs enregistraments fets amb algun violí «normal» poden considerar-se, per la seva defectuositat, com un experiment fallit), sinó també les primeres orquestres simfòniques i les agrupacions de cambra.

El disc d'impressió elèctrica va proporcionar ja el plaer de «tenir el concert a domicili». Ja no es va parlar de fonò-

grafs o de gramòfons sinó de «gramòfones» i de «plaques», quan van aparèixer els primers discòfils, encara col·leccionistes més d'un cert repertori d'obres que de determinades interpretacions. Cert que molts s'ufanejaven de tenir en la seva discoteca «el seu» Caruso, el violí de Kreisler o el trio Cortot-Thibaud-Casals, però malgrat la incomoditat de l'escassa duració de cada disc, va començar a constituir un ritu tenir a casa la *Novena* de Beethoven, la *Missa del Papa Marcello* i unes quantes seleccions d'obres famoses. De no haver estat per les molèsties alludides dels freqüents canvis de discs, de l'espai que aquests ocupaven dins els seus voluminosos àlbums i també perquè de fet quedava per resoldre encara el problema de registrar amb un cert realisme els efectes acústics dels instruments de percussió (amb què les audicions no arribaven a resultar tan del tot veraces), s'hauria produït ja aquest fenomen prodigiós al qual assistim ara: el de la immensa producció i divulgació del disc que ha portat la música a totes les latituds del planeta i a la universalització que ha donat lloc a múltiples conseqüències artístiques i socials.

L'era que va iniciar el «pick-up» i el micròsolc, i que ara afirmen «l'alta fidelitat» i l'estereofonia, ha creat una nova situació gregària, de la qual en principi podem treure una conseqüència immediata: l'home modern ja no pot viure, no pot distreure's, fins i tot no pot treballar o descansar sense tenir a l'abast la música en disc que prefereix. Analitzar el fet a fons ens portaria a debatre extensíssimament un tema i gairebé una filosofia de la que es derivaria un nou fenomen com és el de la fabulosa proliferació del disc de música que provisionalment pot qualificar-se de lleugera, però que, encara que sigui fugacment, exerceix una penetrant i essencial influència en la sensibilitat de molta gent.

Encara que tinguéssim a mà les estadístiques comparatives entre la massiva publicació en disc de música lleugera (entenc com a tal també aquelles adaptacions o instrumentacions d'obres importants que les transformen en productes degenerats) i la poca que s'edita dels compositors bàsics de la història musical, veuríem que, malgrat tot, la producció dedicada a aquests últims és extraordinàriament extensa. Ja sé que molta

música dels primitius, dels clàssics i dels romàntics no ha estat encara incorporada al disc (de la mateixa manera que també continua inèdita per als qui assisteixen als concerts), però de fet actualment és possible trobar gravada —i ben gravada— l'obra substancial i definidora de tots els compositors importants de qualsevol època.

Aquesta circumstància dona lloc a una nova situació. El ritme accelerat de l'edició fonogràfica d'obres de concert, és infinitament superior a la creació d'aquestes pels artistes contemporanis, o sigui que es produeixen una sèrie de compensacions que obliguen les cases editores a multiplicar les versions de cada partitura. Així ha nascut un nou estimul per al discòfil: el de conèixer i es-

tudiar comparativament el caràcter i la intenció de les diverses interpretacions, arribant fins a establir paral·lels o diferències amb les dels artistes desapareguts, a través de registres admirablement refets a partir dels anacrònics cilindres de cera.

Estem, doncs, en el principi d'una nova projecció social i artística del disc. Aquest va camí de convertir-se en un document inapreciable del fet musical, no solament pel que es refereix a les obres en elles mateixes, sinó quant a la possibilitat d'acumular les experiències de les generacions passades i presents d'interprets per tal d'assolir un estil que sintetitzi l'art de tots ells.

Xavier MONTSALVATGE

EDITORES, MARQUES I SEGELLS

BELTER. — Belter, Arlequin, Palette, Metronome, Belvedere, Harmonia mundi, Deutsche Vogue, Hansa, Montana, Saba, C.M.S., Carosello Curci, Cinevox, M.R.C., Everest, Vox, Serfaty, South Eastern.

COMPANÍA DEL GRAMÓFONO ODEÓN, S. A. — Emi, La voz de su amo, Odeón, Capitol, Stateside, Regal, Pathé.

CONCÈNTRIC. — Concèntric.

DISCOPHON. — C.B.S., Epic, Supraphon.

DISCOS VERGARA. — Ariola Eurodisc, Ariston, Cetra, Cellograph-Simp, Club Français du Disque, Concert Disc, Counterpoint-Esoteric, Crescendo, Charlin, Durium, Everest, Hifi, Kapp, Life, Música sacra, Melodya, Pirouette, Period, R.R.G., Renaissance, Scala, Scepter, Schwann, Studio S. M., Time, Tradition, Vox, Wand.

EDIGSA. — Edigsa.

FÁBRICA DE DISCOS COLUMBIA, S. A. — Decca, Columbia, Alhambra, London, Teram.

FONOGRAM. — Philips, Deutsche Grammophon Gesellschaft, Archiv produktion, Fontana, Heliodor, Kama sutra, M.G.M., Mercury records, Polydor, Verve, Buddah, Elektra, Riverside.

HISPAVOX. — ABC Paramount, Alborada, H.D.A. Record, Amadeo, Bang Records, Cadette, Canadian American, Comand, Le chant du monde, Disc A.Z., Disneylandia, Erato, Gamma, Impuls, Laurie, Music-hall, Original sould, Perlees, P.Y.E. Records, Reprise, United Artists, La Vogue, Warner Bros.

HOGAR DEL LIBRO, S. A. — Als 4 vents.

LLORACH-AUDIO, S. A. — Ensayo.

MARFER. — Marfer, Musidisc, Visidisc, Ebalair, Areito, Carillón.

R.C.A. — R.C.A. Víctor, Vik, Victrola, Tamla Motown.

SAYTON, S. A. — Canigó, Happyband, Sayton.

SONOPLAY. — Barclay, Riviere, Jubilee, Major Minor Records, Cameo, Mosen Naim.

ZAFIRO, S. A. — Zafiro, Novola, Cancela, Musart, Jolly, Fonit.

LA CRÍTICA DISCOGRÀFICA

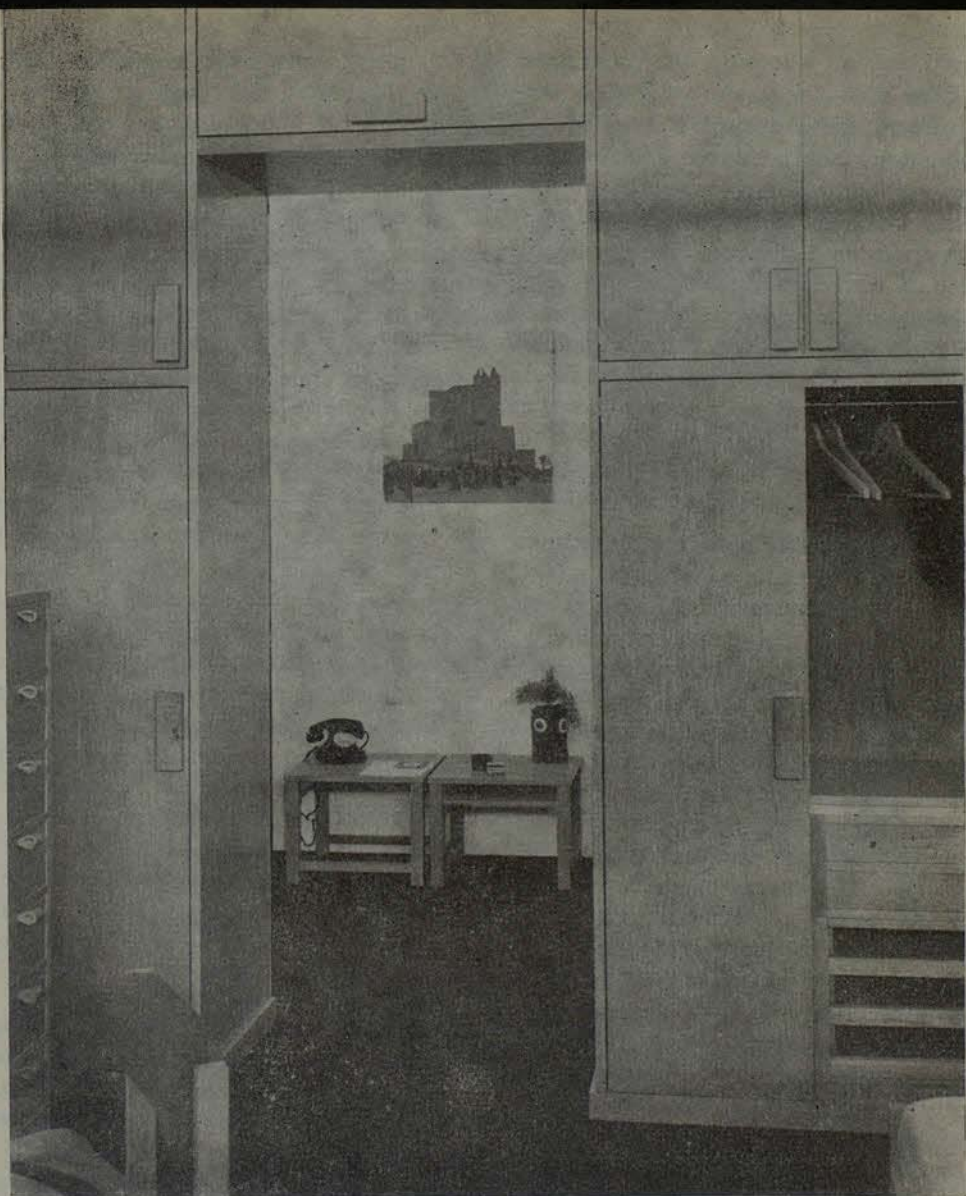
Tot fa pensar que en l'esdevenidor, la manera normal d'escoltar música serà mitjançant l'ús d'aparells electroacústics, ja el disc, ja la cinta magnètica, o altres procediments que la tècnica ens proporciona. El públic ja no es conforma amb el concert mediocre i exigeix cada vegada intèrprets més anomenats, per tant més cars, i això es fa notar a les taquilles. Mentrestant, el preu del disc tendeix a baixar, fins que un dia el preu de la «butaca» serà molt més elevat que el d'un disc i aleshores és de suposar que augmentarà de manera considerable la divulgació discogràfica. Per ara, al nostre país ens trobem ben lluny d'una autèntica difusió del disc per dues raons fonamentals: cultura musical insuficient i preu excessiu tant dels discs com dels aparells d'alta fidelitat, ja que si no es disposa d'un bon aparell, la qualitat de so és molt deficient i no pot substituir ni de bon tros el concert.

La crítica en general té una funció informativa i orientativa del públic i aquests han de ser també els objectius primordials de la crítica discogràfica. Ara bé, en el nostre país aquesta activitat té pocs anys d'experiència i pròpiament la seva evolució haurà d'anar-se desenvolupant paral·lelament a l'increment de cultura, afecció i mitjans econòmics del públic. No vull dir amb això que la crítica d'avui hagi de fer-se a un baix nivell intel·lectual en espera que aug-

mentin els coneixements musicals del lector, sinó més aviat tot el contrari, és a dir, que ha de donar un tipus d'informació que al mateix temps que ajuda a millorar el nivell cultural mitjà, orienti cap a aquells discos que des de tots els punts de vista reuneixin un màxim de qualitat.

Els tres angles fonamentals des dels quals s'ha d'examinar un disc, són: Obra, interpretació i realització tècnica. A la meua manera de veure, per aquest mateix ordre.

L'obra significa la primera classificació mental que fem en veure un disc: 1) pot ser una de les arxiconegudes dels grans mestres, de les que hi ha gravacions a dotzenes, algunes extraordinàries, i aleshores l'interès decau immediatament ja que no omple cap funció i difícilment pot superar el que ja existeix; 2) pot ser una obra menys coneguda d'un d'aquests mateixos compositors i despertar-nos un interès en buscar-hi quelcom d'important des del punt de vista discogràfic; 3) pot ser una obra completament desconeguda dels primitius, dels clàssics i fins i tot dels romàntics que immediatament ens fa sentir el desig de conèixer, i 4) pot, finalment, ser una nova composició d'un autor contemporani que desperta un interès apassionat ja que ens enfronta amb l'aventura d'un nou món. És evident que el contingut informatiu de la crítica sobre l'obra haurà

Mobles & Decoració Casablanca

Gran Via, 532 - Telèfon 223 43 42 - BARCELONA, 11

de ser creixent a mesura que progressem en cada una d'aquestes categories. Dins la primera, seria absurd d'estendre's en explicacions sobre temes que pràcticament tothom coneix; la segona pot demanar una explicació que la situï dins el conjunt de l'obra de l'autor, mentre que a la tercera no solament s'han d'exposar les característiques de l'obra, sinó que molt sovint s'ha de situar el compositor dins els grans moviments de la història de la música, i, naturalment, és la quarta la que exigeix que es faciliti un màxim d'informació sobre l'obra, el seu autor i la significació estètica.

Un cop qualificada l'obra, ens fixarem en la interpretació. Aquí és on juga més el factor de gust personal i es corre el risc de caure en un subjectivisme poc efectiu. La crítica s'hauria de subjectar a informar sobre la línia estilística seguida i qualificar dins d'ella el grau de perfecció assolit. Hi ha figures que estan fora de tota crítica i llurs noms són ja de per si prou eloqüents com per garantir una qualitat interpretativa de primer ordre. Les firmes productores estan avui dia prou assessorades per assegurar un mínim de dignitat d'execució força elevat i molt rarament surten discos rebutjables des d'aquest punt de vista. Hi ha, però, de tant en tant, la sorpresa de trobar un disc amb noms completament desconeguts que ofereixen interpretacions extraordinàries, i aleshores la tasca de la crítica pot ser molt valuosa per a fer-ho ressortir, ja que altrament podria passar desapercebut.

Finalment queda la qualitat tècnica de la realització que només pot ser apreciada amb bons aparells d'alta fidelitat, ja que el mínim normal de qualsevol disc està molt per sobre dels pick-ups «standard». L'elaboració d'un disc és llarga i complexa però es pot resumir en dues fases: gravació, i premsat. La primera comprèn totes les operacions d'estudi per

a obtenir una cinta magnètica; aquí juga l'habilitat de l'enginyer a distribuir els micros i del director artístic a acceptar una sonoritat adequada a l'obra; l'operació és fonamental ja que d'una cinta dolenta és impossible de fer-ne un bon disc. La segona reuneix una sèrie de manipulacions que transformen el contingut de la cinta en un motlle metàl·lic amb el qual es premsen els discos; qualsevol defecte en aquestes operacions es tradueix en sorolls desagradables que impossibiliten una bona audició, i a vegades aquests sorolls són a causa de defectes del moment de premsar: una oscil·lació en el control de la temperatura, una mica de pols que cau sobre el motlle poden donar un exemplar defectuós i resulta aleshores molt difícil de jutjar si aquell defecte prové del motlle o és accidental. En canvi la qualitat d'una bona presa de so que conservi el color original dels instruments, la claredat d'ambient, l'equilibri estereofònic és tan fàcil d'observar com difícil d'obtenir i aquí és on la crítica de discos anirà evolucionant per exigir cada vegada més a mesura que els aparells del seu públic siguin millors i llurs coneixements artístics assoleixin un nivell superior.

Resumint, podem dir que la crítica ha de valorar un disc tenint en compte aquests tres aspectes ja que si, per exemple, no es pot admetre una *cinquena* de Beethoven que no sigui extraordinàriament ben interpretada i amb una gravació irreprotxable, en canvi es poden tolerar certs defectes en obres que difícilment podem sentir d'altra manera. La crítica per a ser constructiva ha de recomanar els discos molt bons justificant el perquè, ha de valorar allò que trobi bo en els discos corrents, i dels dolents... millor no parlar-ne.

J. M. MESTRES QUADRENY

Sincronice

en uno solo,
los perfumes que intervienen
en su aseo personal,
evitando la mezcla
de fragancias distintas.

La línea ROYALE AMBREE

le ofrece el mismo perfume
de su famosa agua de Colonia
en su Serie for Men,
en sus Desodorantes,
Sales de Baño, Jabones,
Sachets para ropa,
Ambientadores de atmósfera
y en otras de sus
originales creaciones.

1. Sachets para perfumar la ropa.
2. Fijador Crema para el cabello.
3. Leche antisolar.
4. Talcó para el cuerpo.
5. Perfume de tocador en aerosol.
6. Ambientador de atmósfera en aerosol.
7. Jabones.
8. Agua de Colonia famosa desde 1919.
9. Desodorante en barra además existentes en vaporizador y aerosol.
10. Sales espumosas para baño.
11. Tabletas efervescentes para baño.
12. Serie "Brut" para hombres.

Siga la línea completa

ROYALE AMBREE

Productos firmados por

LEGRAIN

PARIS

III FESTIVAL INTERNACIONAL DE JAZZ DE BARCELONA

— en colaboración con el Festival de Jazz de Newport —
Patrocinado por el Excmo. Ayuntamiento de Barcelona, Radio Nacional de España, Televisión Española y el Centro de Iniciativas y Turismo.

PROGRAMA

MISA SOLEMNE

7 noviembre
19.30 h. en la Basílica de Santa María del Mar
Actuación especial del conjunto vocal norteamericano
THE STARS OF FAITH OF BLACK NATIVITY
que cantará varios coros

CONCIERTOS en el PALACIO DE LA MÚSICA

6 noviembre
22.45 h. MUDY WATERS BLUES BAND
HORACE SILVER QUINTET

7 noviembre
22.45 h. THE STARS OF FAITH OF BLACK NATIVITY
JUAN CARLOS CALDERÓN JAZZTET

9 noviembre
22.45 h. SALENA JONES and her Trio
EARL HINES ALL STARS

10 noviembre
18.45 h. FRANK FOSTER QUARTET
GRAN ORQUESTA DE COUNT BASIE

22.45 h. PHIL WOODS QUARTET
GRAN ORQUESTA DE COUNT BASIE

Discografía vigente de YEHUDI MENUHIN

- ASDL 901 Sexteto número 1 en si bemol. Op. 18. (Brahms). Allegro. (Brahms).
- ASDL 927 Sonata número 1 en si menor. BWV. 1014. (Bach). Sonata número 4 en do menor. BWV. 1017. (Bach). Sonata número 6 en sol mayor. BWV. 1019. (Bach).
- ASDL 928 Sonata número 2 en la mayor. BWV. 1015. (Bach). Sonata número 5 en fa menor. BWV. 1018. (Bach). Sonata número 3 en mi mayor. BWV. 1016. (Bach).
- ASDL 930 Divertimento número 15 en si bemol mayor. K. 287. (Mozart). Sinfonía (Divertimento) en re mayor. K. 136. (Mozart).
- ASDL 931 Concierto en re mayor. Op. 61. (Beethoven).
- ASDL 937 Trío en re mayor. Op. 70, número 1. «Espectro». (Beethoven). Trío en mi bemol mayor. Op. 70, número 2. (Beethoven).
- ASDL 940 Romanza número 1 en sol mayor. Op. 40. (Beethoven).
- Romanza número 2 en fa mayor. Op. 50. (Beethoven). Leyenda. Op. 17. (Wieniawski). Poema. Op. 25. (Chausson). Romanza, fantasía y capricho. Op. 8. (Berlioz).
- ASDL 945 Concierto en re menor. (Bach). Concierto en si menor. Op. 3, número 10. (Vivaldi). Concierto número 1 en si bemol mayor. (Haendel). Concierto número 2 en si bemol mayor. (Haendel). Concierto número 3 en sol menor. (Haendel).
- ASDL 948 Sonata número 9 en la mayor. Op. 47. «Kreutzer». (Beethoven). Sonata número 5 en fa mayor. Op. 24. «Primavera». (Beethoven).
- ASDL 956 Suite número 1 en do mayor. BWV. 1066. (Bach). Suite número 2 en si menor. BWV. 1067. (Bach).
- ASDL 960 Suite número 3 en re mayor. BWV. 1068. (Bach). Suite número 4 en re mayor. BWV. 1069. (Bach).

en discos

L'ALTA FIDELITAT, FORMA ACTUAL D'ESCOLTAR MÚSICA

La frase «Alta Fidelitat» ha estat incorporada de tal forma al nostre llenguatge comú, que la seva pronunciació resulta suficient per a entendre'ns sense necessitat d'altres explicacions aclaridores. Però precisament és ara, a les portes de la seva popularització, quan sembla més necessari que mai aclarir conceptes o almenys intentar de fer-ho per part dels qui per experiència, per estudi o simplement per afecció, s'han trobat a la vora d'aquesta especialitat tan apassionant i bonica.

L'Alta Fidelitat no és sinó un terme «ambigu» emprat per a definir un procediment tècnic i artesà creat amb l'objecte de traslladar el so en el temps i en l'espai amb una «elevada exigència de perfecció».

Hem dit «ambigu» perquè no és possible fixar una barrera clara i neta capaç de determinar-ne qualitativament els límits i diem «elevada exigència de perfecció» perquè, en el sentit més autèntic, aquesta és una especialitat creada per homes respectuosos i apassionats per la música que han sabut desenvolupar una

tècnica sense anar més enllà del que l'art els ha permès. Per tant, i dit en altres paraules, l'esperit de l'autèntica alta fidelitat consisteix en una tècnica posada al servei d'un art.

És evident que aquest esperit es pot donar en diferents graus; des de fregar la pura comercialitat fins a la creació d'aparells d'una precisió tal que solament una orella privilegiada és capaç de detectar, i davant la impossibilitat de fixar tècnicament quins són els límits i quines són les categories, no hi ha altre remei que plegar-nos a les decisions subjectives de l'òrgan humà a qui va destinada, a fi de comptes, tota aquesta tecnologia: l'orella.

Però això tampoc no significa, per a una bona part de les persones que han pres la decisió d'instalar un equip d'alta fidelitat a casa, la solució dels dubtes que es presenten en el moment d'elegir quins aparells convé comprar, per a encertar plenament. La raó és ben senzilla; no tothom té l'orella prou habituada ni disposa del temps necessari per a dedicar-se a aprofundir en la matèria i adquirir així

técnica perfecta al servicio de la música **HAMMOND**

Para el instante en que sus manos se posen sobre el teclado, el artista deberá confiar plenamente en el instrumento. Su sonido ha de ser exacto, sutilmente fiel a la idea concebida en su mente.

El sabe que este instrumento es HAMMOND. Conoce su calidad, su prestigio y sus sorprendentes posibilidades.

Organos HAMMOND, el órgano de calidad que Vd. también debe conocer. Visítenos o solicite información.

HAMMOND IBERICA, S.A.

Pje. Marimón, 10. Tel. 228 65 66 - Barcelona-11

Delegaciones en España: **MADRID:** Casa MAXI, Leganitos, 13. T. 241 47 64. **PALMA DE MALLORCA:** SALOM PON: Misión, 20. T. 22 22 08. **VIGO:** SPICA, Gran Vía, 6. T. 21 650. **VALENCIA:** Emilio JUAN GIMENEZ, Micer Mascó, 20. T. 69 217

ESTADOS UNIDOS • INGLATERRA • CANADA • ALEMANIA • ITALIA • FRANCIA • BELGICA • SUECIA • NORUEGA • DINAMARCA

un criteri crític prou precís, capaç d'evitar una grossa equivocació. Aquest és un fet que succeeix sovint en altres ordres de la vida, particularment en l'època en què vivim on la tècnica té una intervenció tan notable: fotografia, cinema, reproducció gràfica d'obres d'art, etc., etc. Com ha d'actuar qui, sense conèixer la matèria, ha pres l'excel·lent decisió de situar a casa un aparell reproductor de so de qualitat?

El disc és el primer component d'una cadena d'alta fidelitat; la prova d'això és que la indústria especialitzada no fou possible fins que la tècnica del disc no va ésser capaç d'inscriure en els seus delicats solcs una informació completa i raonablement fidel dels complexos fenòmens que produeix el so. Això no obstant, oblidem deliberadament aquí aquest apassionant component perquè sabem que plomes autoritzades tracten ja el tema en aquesta mateixa edició de la Guia Musical. Ens referirem aquí solament als elements bàsics d'un equip reproductor de so: giradiscos, càpsula, amplificador, altaveus i l'habitació. Aquest últim també component real d'un equip d'alta fidelitat, encara que pugui sorprendre més d'un amable lector.

Però primer em vull aventurar a aclarir un parell de conceptes. El primer de tots ja l'hem puntualitzat en començar; hem dit que l'alta fidelitat és una tècnica al servei d'un art i no cal insistir sobre el compromís que això comporta per qui n'és totalment conscient.

El segon és el de l'estereofonia o so estereofònic, concepte que en ésser relacionat amb l'alta fidelitat ho és sovint de forma, al meu parer, molt discutible.

Al meu entendre la confusió té origen en certa publicitat i fins i tot amb el nom emprat per alguna publicació especialitzada a l'estranger on es dona a entendre que alta fidelitat és una cosa i estereofonia una altra. M'explicaré: intentar una definició conscient de l'alta fidelitat és molt difícil, posat que aquesta és una especialitat que respon més a una mentalitat que a unes fórmules o procediments únics i concrets. No es pot oblidar que els components d'un equip de reproducció d'alta fidelitat són els mateixos que els de qualsevol aparell reproductor de so. Per tant, aquesta especialitat no respon a una nova forma tècnica d'escoltar música, sinó a una mentalitat refinada i exigent de fer-ho.

D'ençà de 1948 els aparells refinats per a la reproducció del so varen començar a ésser justificats, com hem dit abans, gràcies als avenços tècnics aplicats al disc. Això va donar lloc a la naixença de la indústria dedicada a produir aparells de qualitat (càpsula magnètica, circuit amplificador Williamson, etc., etc.) i anys després han anat apareixent perfeccionaments aplicats amb més o menys fortuna, segons el seu valor real, les possibilitats tècniques i la seva viabilitat pràctica. Un d'ells ha estat l'estereofonia.

Cal remarcar, doncs, que l'estereofonia, basada en un principi fisiològic indiscutible (no oblidem que l'home té dues orelles i per tant percep tots els sons que l'envolten, estereofònicament) consisteix en un perfeccionament més, i per tant aplicable a qualsevol aparell destinat a la reproducció del so. Com era d'esperar, l'alta fidelitat el va adoptar immediatament, i avui quasi no es concep un aparell de qualitat que no l'incorpori. Per

antologia històrica de la música catalana

no és solament una antologia sonora;
inclou també una autèntica història
—viva, documentada, palpitant— de
la música als països catalans

ÚLTIMS DISCOS PUBLICATS

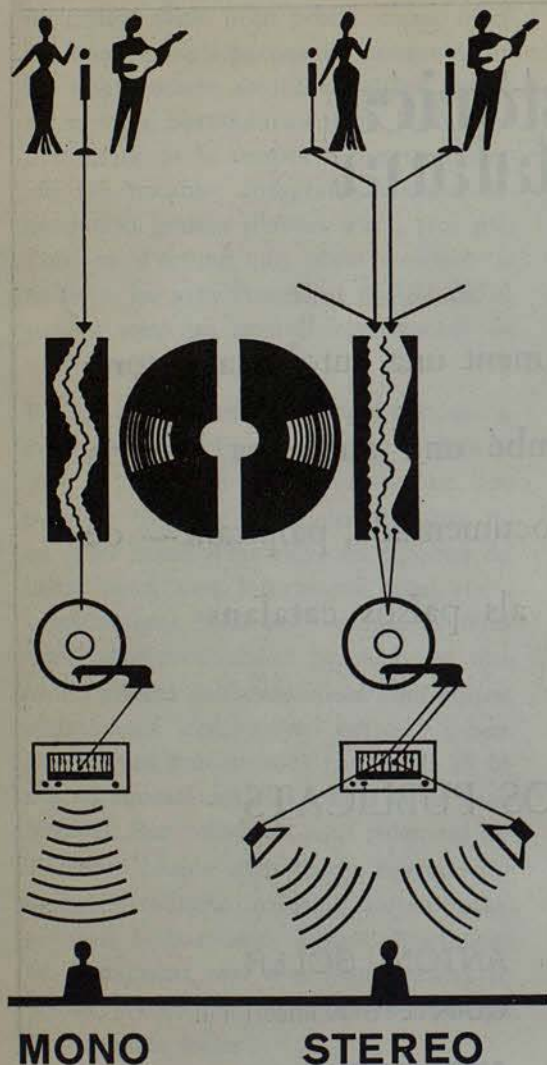

ANTONI SOLER
QUINTETS Núms. I i II

AHMC 10/52

MÚSICA PER A VIOLÍ

AHMC 10/32

Reproducció esquemàtica de la tècnica mono i estereofònica. Es pot veure clarament la diferència tècnica i acústica.

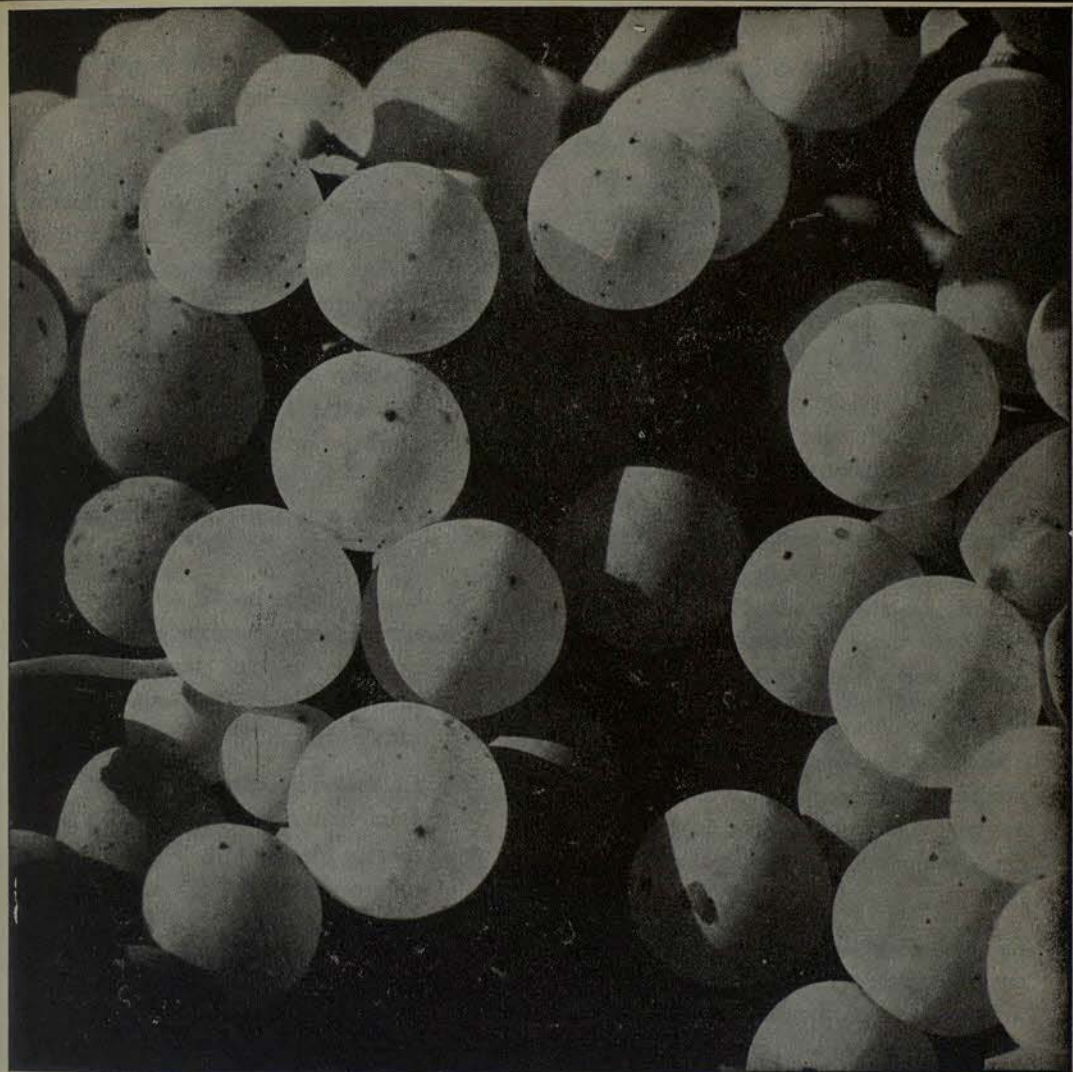
tant, alta fidelitat i estereofonia són una mateixa cosa. Això al marge que el procediment estereofònic pugui ésser també emprat en aparells creats solament amb mires comercials i per tant allunyats de l'esperit de l'alta fidelitat.

Si anéssim seguint el fil de la qüestió, el tema s'allargaria indefinidament. Per tant, trenquem de nou els raonaments: procedim a marcar unes pautes que intentin servir de guia per al qui, com ja hem dit abans, hagi pres o estigui a punt de prendre l'excel·lent decisió d'instalar a casa seva un aparell de so, de qualitat.

NOU CONSELLS PER A ELEGIR UN BON EQUIP DE REPRODUCCIÓ DEL SO

El que realment importa en un equip d'alta fidelitat és el resultat final, resultat condicionat per una sèrie de factors de molt diferent dimensió. L'examen d'aquests factors pot ajudar considerablement a l'hora de decidir quins aparells instal·larem a casa. Però val a dir que el procediment més segur és el mateix que seguiríem si, essent profans en la matèria, decidíssim de comprar un bon piano de cua, un aparell fotogràfic de precisió o un automòbil.

1. Demanar consell a un amic, o persona coneixedora de la matèria.
2. Visitar un venedor especialitzat que ofereixi garanties de seriositat, servei i experiència.
3. El darrer perfeccionament important en l'alta fidelitat és la introducció del so estereofònic. Per tant, aquest sistema és el més recomanable en una gran majoria de casos.
4. L'opinió del venedor, en el ben entès que ha estat elegit adequadament, és important ja que és persona amb ex-

Como un signo preciosísimo
consagrado por el uso del tiempo **beber**

beber

Practicar el apogeo del vino
es inventar un idioma
que se afirma en una
modulación vocálica significativa: **Olivella**

es un lenguaje que excluye
cualquier otra modulación vocálica

nos transmite símbolos útiles
de intención humana

Pacto, Rito, Juramento, Palabra,
Ofrenda, Hospitalidad.

Francisco Olivella
Vilafranca del Panadés

periència i per tant el seu consell mereix ésser tingut en compte.

5. Si és possible, és molt convenient d'escollar els aparells amb discos que un conegui. Convé fugir dels discos efectistes. La música «clàssica» és particularment adequada (piano, violí, veu humana i gran orquestra).
6. Decidits ja els aparells, és convenient condicionar la decisió final als resultats obtinguts en el lloc definitiu. Aquest és un consell molt important, en especial en el que fa referència als altaveus, ja que aquests produeixen resultats molt diferents segons les condicions acústiques de l'habitació. És per tant molt interessant deixar la porta oberta a possibles canvis.
7. L'equilibri dels components d'un equip d'alta fidelitat és molt important. Cal recordar que la qualitat final resultant és igual a la qualitat que és capaç de proporcionar el component més senzill.
8. La pròpia orella, encara que no estigui habituada a l'alta fidelitat, és sempre un excellent punt de referència que cal no menysprear. A fi de comptes, és qui haurà de suportar per sempre un error d'elecció.
9. Ens podem arriscar a dir, de forma molt general, que hi ha certes normes tàcites dictades per l'experiència, que convé tenir en compte.
 - a) La càpsula ha d'ésser magnètica. Encara que cal puntualitzar que hi ha alguna excepció.
 - b) Cal que l'amplificador estereofònic posseeixi una potència mínima de 10W (RMS) per canal. No

obstant això, i que hi ha molts altaveus que necessiten una potència més elevada, aquesta és una potència acceptable ja que és suficient per a oferir la possibilitat d'eleger entre un bon nombre d'altaveus de bona qualitat que no en necessiten més. No es pot ignorar la possibilitat d'emprar un amplificador de potència inferior a 10W (RMS) amb l'avantatge econòmic que això significa, però llavors la possibilitat d'elecció de l'altaveu és tan restringida que no resulta aconsellable.

- c) El giradiscos ha de generar el mínim de soroll propi possible (vibracions que es transmeten del motor al plat) i la seva regularitat de marxa ha d'ésser constant.
- d) En un equip estereofònic, els altaveus han d'ésser col·locats en un mateix pla, imitant la situació d'una orquestra.

Cal puntualitzar que hi ha normes tècniques de mesura que permeten traduir en xifres i gràfics una part important de la qualitat que un component d'alta fidelitat és capaç de proporcionar, però no oblidem que aquest escrit va dirigit a persones que no desitgen o no poden aprofundir sobre la qüestió, la qual cosa no és motiu perquè no siguin capaços de gaudir de la bona música a casa. Per altra banda, aquestes normes de mesura no estan encara standarditzades a tot el món i aprofundir sobre aquest tema requeriria una altra mena de treball impropri d'aquesta publicació.

Raimon TORT

GRAN PREMIO DEL DISCO 1968

otorgado por la revista Ondas

M A R I N A (Camprodón-Arrieta)

Columbia SCE 918/9 MCE 818/9

Jaime Aragall, Victoria Canale, Antonio Blancas, Víctor de Narké.
Orfeón Donostiarra. Orquesta Filarmonía de España.
Director: Rafael Frühbeck.

T O S C A (Puccini)

Decca SXLE-LXTE 341/42

Birgit Nilsson, Franco Corelli, Fischer-Dieskau.
Coros y Orquesta de la Academia Santa Cecilia de Roma.
Director: Lorin Maazel.

ANTONIO, GENIO Y DUENDE FLAMENCO

Columbia MCE 821

Cantan: Sernita de Jerez y Chano Lobato.
Guitarras: Melchor de Marchena, Currito de Jerez y Melchor (hijo).
Palmas y jaleo gitano.

TOM JONES AT THE TALK OF THE TOWN

Decca SKL-LK 4874

The star theme — Ain't that Good news — Hello Young
Lovers — I can 't stop loving you — Wat's new Pussycat? —
Not responsible — I Believe — My Yiddishe nomme —
Shake — That Lucky old sun — Thunderball — That old black
magic — Green, green grass of home — It's not unusual —
Land of 1000 dances.

PREMIO AL MEJOR REGISTRO ESTEREOFONICO

SINFONIA NÚMERO 2 (Resurrección) Mahler

Decca SXLE-LXTE 325/6

London Symphony. Director: Georg Solti.
Heather Harper (soprano) y Helen Watts (contralto)

NUEVOS EXITOS

Columbia

DECCA

DISCOTECA BÀSICA DE MÚSICA CATALANA

Si hagués disposat de més espai, estic convençut que ni hauria trigat tant a escriure aquestes breus línies, ni m'hauria estat tan difícil; a més, hauria pogut esmentar molts noms que forçosament ara manquen en aquesta relació. Però, d'altra banda, ha estat interessant — almenys, per a mi mateix — aquest rigorosíssim treball de síntesi i de concreció, no sols en la selecció dels trenta-vuit temes, sinó, també, en la limitació estricta (set línies a màquina!) de cada un d'ells.

No sé si me n'he sortit gaire bé, però, en tot cas, sempre he intentat d'ésser molt objectiu i, ben sovint, he hagut de refrenar criteris i preferències personals i íntimes.

La finalitat buscada ha estat, únicament, la d'indicar — d'entre les gravacions que hom pot trobar fàcilment a les botigues, i sense tenir en compte els molts projectes que hom coneix, ni, naturalment, les llocunes encara existents en la nostra discografia — els títols més representatius per a poder fer-se una visió panoràmica, bàsica i equilibrada, de la nostra història musical. És, si fa o no fa, el que també intentem amb l'Antologia Històrica de la Música Catalana, però encara fa massa poc temps que s'ha començat i, a més, cal saber reconèixer i valorar tot allò que tan meritòriament s'ha fet i es fa — d'una manera més o menys pensada i sistemàtica — en el mateix sentit.

ORIOL MARTORELL

MÚSICA MEDIEVAL I RENAISSANTISTA

Excepcionalment, cal començar la llista amb un disc encara no sortit però d'aparició imminent; es titula «Del romànic al renaixement» (Edigsa: ahmc 10/51), és interpretat pel conjunt barceloní «Ars Musicae» que dirigeix Enric Gispert, i conté obres anònimes (Ripoll, trobadors, Scala Dei, Montserrat, etc.) i de Lluís Milà, Pere A. Vila, Mateu Fletxa i Joan Brudieu.

EL MISTERI D'ELX

Un dels més interessants drames litúrgics medievals europeus, tant pel seu valor intrínsec com pel fet de la seva ininterrompuda pervivència: com diu Joan Fuster, «aquí la música antiga encara no és antiga, perquè no ha perdut actualitat ni pels que la interpreten ni pels que l'escolten». Gravació (Hispavox: HH 10-93/94) efectuada a la mateixa Basílica d'Elx.

ORGUES ANTICS

Montserrat Torrent interpretant música dels s. XVI al XVIII en dos dels rars orgues antics que hem pogut conservar en bon estat: els de les parròquies del Vendrell i de Maó (Edigsa: ahmc 10/41 i ahmc 10/43). Obres de Pere A. Vila, Pau Bruna, Gabriel Menalt, Josep Elies, Joan B. Cabanilles, Miquel López, Antoni Soler, Freixanet, Narcís Casanoves i Josep Vinyals.

LLUÍS MILA

Nascut a València (ca. 1500), Lluís Milà és el capdavanter de tota l'esplendorosa escola hispana de viola de mà; intèrpret i compositor notabilíssim, és, també, l'autor del cèlebre «Libro de Música de Vihuela de Mano intitulado el Maestro». Les transcripcions de les seves obres figuren en el repertori dels millors guitaristes. B. Michaelis (tenor) i W. Gerwig (llaüt) li dediquen tota una cara d'un disc (Archiv Produktion: APM 14 076).

JOAN CEREROLS

Un dels músics més destacats del nostre s. XVII. Va néixer a Martorell (1618) i fou escolà i monjo (mestre de capella durant més de 30 anys) de Montserrat. L'extraordinària «Missa de Difunts» (Edigsa: ahmc 10/92, cantada per l'Escolania i Capella montserratines actuals (direcció: Ireneu Segarra), testimonia palesament la qualitat fora de sèrie del seu art, comparable al més alt nivell europeu de l'època.

JOAN B. CABANILLES

Una altra de les més rellevants personalitats del segle XVII. Nascut a Algemesí (1644) i mort a València (1712), la seva extensíssima producció ha estat editada per F. Pedrell i H. Anglès. M. Torrent, a l'orgue de la Col·legiata de Daroca, n'interpreta (Vergara: 5.007-SL) algunes de les seves obres més característiques, dignes de figurar al costat de les millors dels seus més prestigiosos contemporanis europeus.

L'ESCOLA MONTSERRATINA DEL XVIII

El tortosí Josep A. Martí i el sabadallenc N. Casanoves en són l'iniciador i el més conegut dels seus mestres. Tres exemples: «O Magnum Mysterium» i «Silencio» de Martí (Vergara: 741-TL) i «Responsoris de Nadal» de Casanoves (Alhambra: MCC 30032), per l'Escolania i Capella de Montserrat, i «Magnificat» de Martí i «Responsoris de Setmana Santa» de Casanoves (Edigsa: ahmc 10/23) per Bustamante, Martorell, Ochoa i Coral Sant Jordi.

MÚSICA INSTRUMENTAL A MONTSERRAT

Els compositors montserratins no escriuen únicament per al culte; ho demostren ben bé, per exemple, el curiós «Concert per a fagot i orquestra» d'Anselm Viola (1739-1798) i les obres clavicembalístiques de N. Casanoves (Edigsa: ahmc 10/91), que de cap manera no poden ésser experiències aïllades, ni a Montserrat ni a Catalunya. Intèrprets: Joan Carbonell, A. Ros-Marbà i Maria A. Ribera.

MONTSERRAT

Montserrat és història i tradició, però, sobretot, és plena vigència i actualitat i identificació total amb el nostre poble. Escolteu-ne l'íntima col·laboració d'escolans, monjos i fidels, en interessants reportatges directes com «Diumenge de Rams, Dijous i Divendres Sant a Montserrat» (Vergara: 11.0.004-L, 14.009-SL i 14.010-SL), o com «Un dia a Montserrat» (Canigó: CANI-1006-M), on es barregen músiques populars, clàssiques i actuals.

ANTONI SOLER: OBRES PER A INSTRUMENTS DE TECLAT

Cap dels nostres músics setcentistes no és tan conegut, arreu del món, com l'olotí Antoni Soler (1729-1783); i aquesta fama, merescudíssima, la deu, tan sols, a una petita part de la seva producció: les obres per a instruments de teclat (orgue o clave). Alicia de Larrocha, al piano, interpreta algunes de les seves millors Sonates; M. C. Alain i L. F. Tagliavini, els sis Concerts per a dos orgues (Hispanvox: HH 10-330 i HE 60-55).

ELS «QUINTETS» DEL PARE SOLER

Una de les seves millors obres és, indubtablement, la col·lecció dels «Sis Quintets» (corda i orgue o clave obligat). G. Galve i l'Agrupació Nacional de Música de Cambra de Madrid els han gravat tots sis (Hispanavox: HH 10-240/2); Montserrat i Marçal Cervera, A. Wachsmuth, A. Vauquet i Ch. Jaccotet, també interpreten la sèrie integral, de la qual ja ha estat editat el primer volum (Edigsa: ahmc 10/52).

L'ESCOLA GUITARRISTA CATALANA

Ferran Sors (1778-1839) n'inicia la llista d'eminents representants (Tàrraga, Llobet, Pujol, etc.), les obres dels quals figuren en els recitals de Segovia (Decca), Yepes (Columbia i Zafiro), R. Tarragó (Hispanavox i Philips), Cubedo (Discophon), Muñoz-Coca (Ekipo), etc. I potser tampoc no podem oblidar alguna de les moltes versions del «Concert d'Aranjuez» del valencià J. Rodrigo; per exemple, la d'Alirio Díaz (La Voz de su Amo: ASDL 961).

PEP VENTURA I LA SARDANA

Davant la copiosíssima producció discogràfica, és totalment impossible d'esmentar només alguns títols concrets; prefereixo indicar algunes de les col·leccions més completes i ambicioses: l'Antologia de la Sardana, amb la Cobla Laietana (Vergara), els Discs d'Or de la Sardana, amb la Barcelona (Edigsa), i una, sense títol específic, amb La Principal de la Bisbal (Discophon).

MÚSICA PER A COBLA

Aquest nostre conjunt, tan racial, també ha estat vehicle sonor d'experiències i glosses poemàtiques o coreogràfiques; alguns exemples: La Principal de la Bisbal (Discophon: DDC 501) amb les «Impressions camperoles» de Serra i obres de Català i Toldrà, la Barcelona amb un disc tot Serra (Edigsa: CM 52) i amb un de ballets (Alhambra: MCP 10039), i tres cobles (Vergara: 550 025) amb «La maledicció del Comte Arnau» de Toldrà.

ELS POEMES CORALS D'ANTONI NICOLAU

Quan Nicolau, atret per Lluís Millet i la seva obra orfeònica, es va incorporar a la música coral catalana, va escriure les seves millors partitures, que, al mateix temps, potser també són les millors d'aquest repertori. L'Orfeó Català, dirigit per Ll. M. Millet, en canta (Columbia: CCL 32035) algunes de les més significatives: «La mort de l'escolà», «El Noi de la Mare», «Divendres Sant», etc.

ISAAC ALBÈNIZ

Nascut a Camprodon i intensament vinculat amb el nostre ambient —sense el qual seria impossible d'explicar-se l'eclosió de la seva forta personalitat—, Albéniz és un dels cims més alts de la música pianística hispana i un dels compositors catalans que ha obtingut una audiència i una celebritat universals de més volada. Una gravació essencial: la suite «Ibèria» tocada per Alicia de Larrocha (Hispavox: HH 10-89/90).

ALIÓ I MORERA

Dos noms cabdals en el naixement i la consolidació de la cançó catalana de concert: Francesc Alió (1862-1908) i Enric Morera (1865-1942). El primer, amb una obra breu però de gran transcendència; el segon, ben al contrari, amb una producció copiosíssima no solament en aquest camp sinó també en tots els gèneres. Conxita Badia i Pere Vallribera n'interpreten (Edigsa: ahmc 10/11) els títols més significatius.

EL «LIED CATALA»

D'aquella brotada, i gràcies a factors molt diversos, n'havia de florir un dels capítols més esponsorosos i encara vius de la nostra història, del qual us en parlen alguns recitals: eclèctics —Vendrell (Regal: LSX 3307) o Barjau (Vergara: 5006-SL)—, monogràfics —M. Caballé cantant Mompou (Vergara: 701-TL) i el de Victòria dels Àngels amb obres de Granados, Espià, Rodrigo i Montsalvatge (La Voz de su Amo: LALP 673).

LES CANÇONS D'EDUARD TOLDRA

De tot aquest capítol potser el paràgraf dedicat a Toldrà en sigui el més complet i significatiu; fins i tot s'ha arribat a dir que la seva obra entera és sempre una cançó. I no caldria ni dir com tots els cantants n'incorporen alguns exemples en llurs recitals; amb caràcter monogràfic, Montserrat Caballé (Vergara: 110.002-LS), Manuel Ausensi (Alhambra: MC 25023), i Joan Ferrer (Edigsa: CM 115).

MELODIES TRADICIONALS

Des d'aquell primer volum d'Alió, les melodies tradicionals —més o menys popularitzades— han entrat en el repertori «liederistic». Victòria dels Angels n'inclou algunes en el seu disc de populars espanyoles (La Voz de su Amo: LALP 229) i Montserrat Martorell en canta de tots els països catalans (Concèntric: 5706-UL); i hom no pot oblidar tampoc, en aquest camp, l'experiència de Joan Manuel Serrat (Edigsa: CM 189-L).

ENRIC GRANADOS

Lleidatà, és un altre dels músics catalans més universals i amb una influència més viva sobre els nostres ambients. «Contràriament al que sembla —segons paraules de Montsalvatge—, el factor folklòric, espanyolista o nacionalista, és eminentment ocasional». Dues deixebles ens el fan reviure: Conxita Badia i Alícia de Larrocha, amb cançons (Vergara: 110 010-L) i pàgines pianístiques (Hispanvox: HH 10-68, 10-84/85, i 10-86).

LLUIS MILLET

Lliurat totalment al seu Orfeó Català i a l'obra fecunda de l'evolució del llegat de J. A. Clavé, Millet va renunciar a la composició, per a la qual, com ja demostren palesament les juvenils «Catalanesques» (Sofia Puche; Vergara: 714-TL), estava tan dotat. Les reedicions titulades «Homenatge al mestre Millet» (La Voz de su Amo: LALP 388 i 525) resumeixen perfectament la seva complexa personalitat.

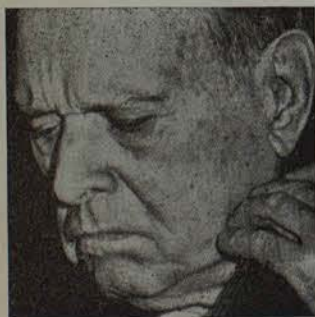
LA CANÇÓ TRADICIONAL PER A COR

Potser la mateixa popularitat i difusió d'aquest gènere n'ha impedit, en els catàlegs discogràfics, una millor sistematització i equilibri quant a la selecció del repertori i, també, quant a la qualitat intrínseca de les interpretacions. Com a documents històrics, cal recordar els dos discos Millet esmentats; de les gravacions més recents, cal fer-ne personalment la tria, d'acord amb els criteris i preferències de cadascú.

AMADEU VIVES

La música del compositor de Collbató —sigui quina sigui la seva destinació a l'anècdota externa, i deixant de banda, naturalment, obres tan concretes com «La Balanguera», «L'emigrant» i algunes altres cançons i sardanes — sempre és essencialment catalana, fins i tot en el camp de la sarsuela, en el qual potser «Doña Francisquita» (Vergara: 3004/5-SF) en sigui la més representativa i significativa.

PAU CASALS

Com és lògic, la discografia de Pau Casals —el nom més eminent i de prestigi més estès de tota la història musical catalana— se centra, primordialment, en la seva faceta d'interpret, de violoncellista únic i incomparable. I en aquest sentit, res més indicat que les seves transcendents versions de les sis «Suites» per a violoncel sol de Joan Sebastià Bach (La Voz de su Amo: COLH 16/18).

JULI GARRETA

El sorprenent compositor de Sant Feliu de Guíxols —rellotger i autodidacte— no sols és l'autor de moltes sardanes modèliques; ho és també de diverses obres instrumentals i orquestrals que mereixerien una més gran difusió, gràcies a la qual descobriríem, com en el cas de la «Suite en sol» i del poema «Pastoral» —versions de Ros Marbà i l'Orquestra Simfònica Catalana (Edigsa: ahmc 10/71)—, pàgines de volada extraordinària.

OSCAR ESPLÀ

La llum mediterrània és sempre present en tota l'obra d'Esplà (Alacant, 1886), plena, també, d'harmonies, girs i cadències d'origen netament llevantí. A més del disc ja esmentat de Victòria dels Àngels, recordem un recital pianístic de Pilar Bayona i un disc amb la «Sonata del Sur» i la «Nochebuena del diablo» (His-pavox: HH 1011 i HH 10-01), i un altre — cors i orquestra de la RTVE — amb el recent «Salm 129» (Phi-lips: 802.779-LY).

TALTABULL I ELS SEUS DEIXEBLES

Algú ha afirmat, amb encert, que la millor obra de Cristòfor Taltabull va ésser la dels seus deixebles, alguns dels quals (Casanovas, Benguerel, Padrós, Cerdà, Comellas, Cercós, Guinjoan i Mestres Quadreny) li dediquen (Edigsa: ahmc 10/101) càlid homenatge amb obres per a piano interpretades per C. Santos; cinc cançons del propi Taltabull (M. Martorell i conjunt de cambra dirigit per M. Gols) completen la gravació.

UNA VEU DE LES ILLES

L'aportació mallorquina més interessant a la moderna música catalana és, indubtablement, la de Baltasar Samper (1888-1966); només podem retreure-li que a la qualitat — síntesi d'elements folklòrics i d'ecos impresionistes, com en les suites simfòniques «Cançons i Danses de l'illa de Mallorca» i «Ritual de pagesia» (His-pavox: HH 10-56) — no hi sumi també la quantitat.

L'OBRA PIANÍSTICA DE MOMPOU

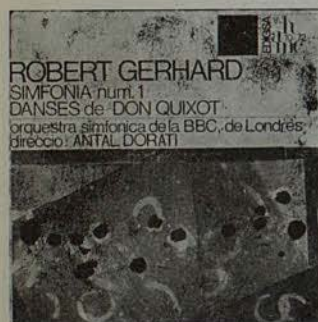
El pensament musical, íntim i poètic, del «més universal i representatiu dels compositors catalans dels nostres dies» — com diu M. Valls — «ens és donat gairebé sempre a través del filtre màgic del piano». I de tota la seva obra pianística potser cap no tingui la gran difusió de la col·lecció de les dotze «Cançons i Danses», integralment recollida en la versió — supervisada pel propi autor — de Rosa Sabater (Edigsa: ahmc 10/31).

«VISTES AL MAR» DE TOLDRA

El quartetista Toldrà no podia deixar de compondre un «Quartet», i en fer-ho —com en quasi tota la seva música— també cercà la seva font d'inspiració en uns textos poètics; en aquest cas, de Maragall. Les «Vistes al mar» són, una vegada més, unes cançons sense paraules, fruit d'un lirisme encès i equilibrat al mateix temps. Única versió: Agrupació Nacional de Música de Cambra (Hispavox: HH 1016).

ROBERT GERHARD

Nascut a Valls (1896), Gerhard viu des de fa molts anys a Anglaterra, des d'on ha adquirit primeríssim i autèntic relleu internacional. Amic i deixeble de Schönberg, ha sabut bastir damunt del sistema dodecafònic un llenguatge netament personal i que mai no renuncia a les fonts racials. Antal Dorati i l'Orquestra de la BBC n'interpreten la «Primera Simfonia» i unes danses del ballet «Don Quixot» (Edigsa: ahmc 10/72).

RODRIGO INTERPRETA RODRIGO

També en la música del valencià Joaquim Rodrigo podem descobrir, quasi sempre, el ressò inequívoc de la veu de la seva terra natal, de la qual podríem dir que n'està més apartat físicament que no pas temperamentalment i estèticament. Ja he esmentat el seu cèlebre «Concert per a guitarra» i algunes cançons; afegeixo, ara, les seves pròpies versions de diverses pàgines per a piano (La Voz de su Amo: LALP 581).

MÚSICA TEATRAL

Ni en tenim gaire, ni la més representativa (des de la del setcentista valencià Martin i Soler) no ha estat encara gravada. Entre les excepcions (ben aviat enriquides amb la pròxima edició d'«El giravolt de maig»), un títol molt popular representa, si més no, l'èxit multitudinari més gran de tota la nostra història en aquest gènere: «La cançó d'amor i de guerra» de Martínez Valls (Alhambra: MCC 30052).

MÚSICA VIOLINÍSTICA

L'interessant recital de Xavier Turull (Edigsa: ahmc 10/32) permet d'incloure en aquesta relació —i junt a noms ja esmentats: Mompou (Elegia) i Montsalvatge («Sketch») — alguns d'altres que no podien mancar-hi: Joaquim Homs (Sonata per a violí sol), Manuel Valls (Tres Invencions), Narcís Bonet (Danses llunyanes), i Antoni Ros-Marbà (Nocturn), representants de diverses de les tendències actuals.

MÚSICA PER A FLAUTA

Amb el disc dels deixebles de Taltabull, amb el violinista i amb aquest dedicat a la literatura per a flauta (Edigsa: ahmc 10/102) —independentment de de l'innegable valor estètic de cadascun d'ells— queda completat el panorama de les noves generacions; en aquest cas, amb el «Concert per a dues flautes» de Xavier Benguerel i amb «Sonatina» i «Quetzalcoatl» de Josep Soler. Solistes: Jean-Pierre Rampal i Salvador Gratacòs.

JAZZ CATALÀ

¿Pot parlar-se de jazz català? No ho sé, però, en tot cas —i al costat d'experiències com les del «Catalònia Jazz Quartet» o del cèlebre Lou Bennet—, tot hom sap que el pianista Tete Montoliu gaudeix de veritable fama internacional, i que en jazz és molt difícil de separar l'interpret del creador. Els seus discos més representatius: «A Tot Jazz» (Concèntric: 5071-SZL i 5073-SZL).

LA «NOVA CANÇÓ»

Amb un nom tan desafortunat i englobant persones i fets molt distints —des dels «Setze Jutges», Raimon, «Se'n va anar», Joan Manuel Serrat, etc., fins a les últimes promocions del «Folk»—, és innegable que en aquests darrers anys s'ha desenrotllat un dels fenòmens cabdals en el retrobament del nostre poble; un fenomen en el qual es sumen molts i molts factors —com en tants moments de la nostra història cultural i artística—, però que deu la seva transcendència al valor difusor de la música.

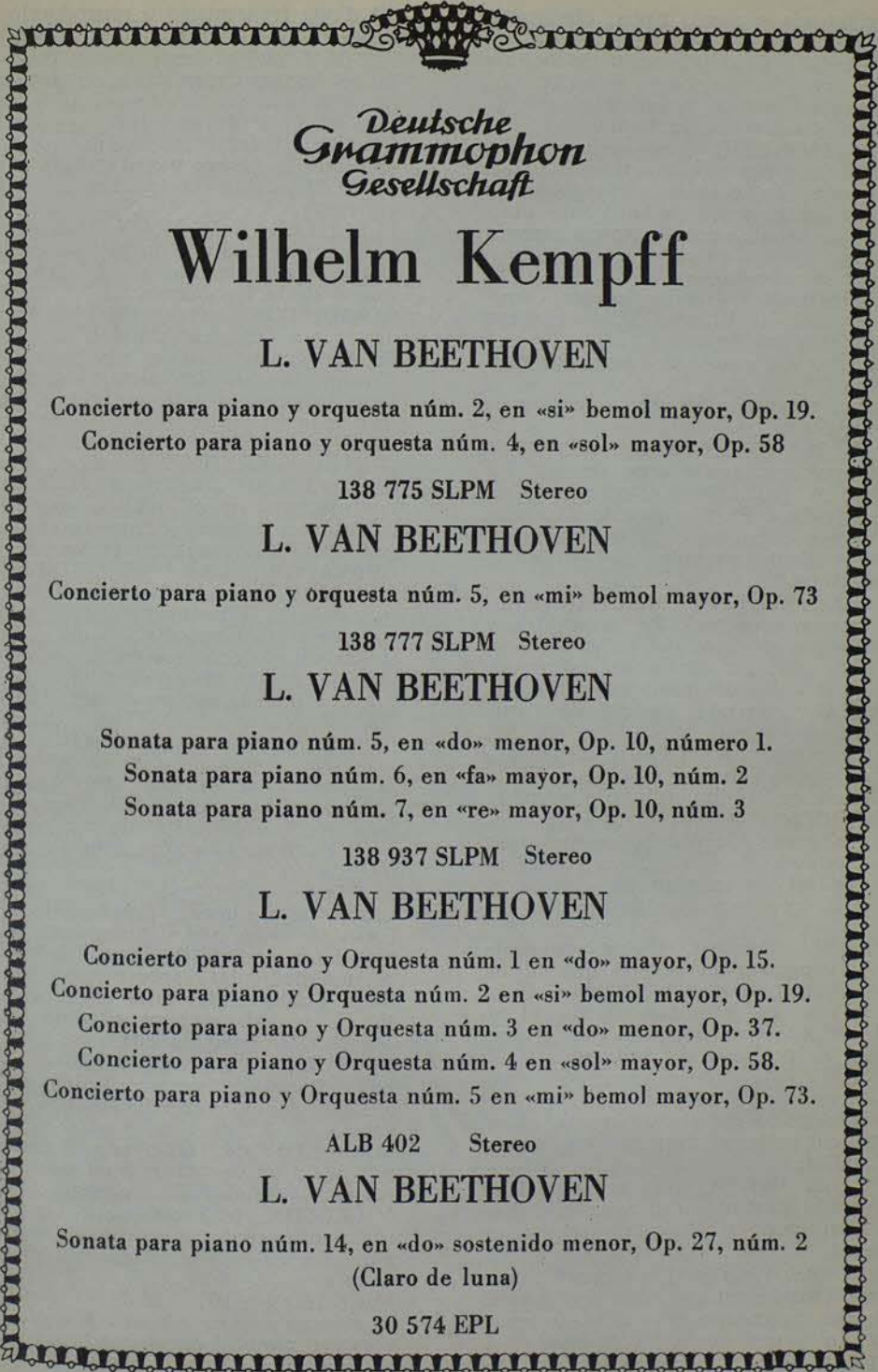

VOCABULARI D'ALTA FIDELITAT

El ràpid creixement que ha experimentat la tècnica d'alta fidelitat ha exigít la creació de noves paraules que defineixin nous conceptes. Amb el fi de facilitar-ne la comprensió per part del públic no professional, publiquem un breu «Vocabulari d'Alta Fidelitat». Ens plau de fer constar que aquest «Vocabulari» és la transcripció catalana d'una selecció del publicat al núm. 36, corresponent al mes de juny de 1966, de la revista IMAGEN Y SONIDO.

Els termes marcats amb un asterisc són els normalitzats per la IEC (International Electrotechnical Commission). Els altres són proposats — així com la selecció, ordenació i transcripció castellana de tots — per l'enginyer senyor Josep CAMINO DOMÈNECH.

- * **ACCENTUACIÓ PRÈVIA, PRÈMFA-SI** (pre-emphasis). Operació que consisteix a elevar part de la corba de resposta d'un sistema de gravació, de manera que quedi uniformat el repartiment estadístic d'energia en l'espectre audible, abans d'aplicar el senyal al mitjà de gravació.
- AGULLA** (stylus). Part mòbil d'una càpsula fonocaptora. Cada tipus de solc exigeix una determinada **PUNTA D'AGULLA** (stylus tip).
- ALTA FIDELITAT** (high fidelity). Terme usat per a designar una reproducció de so pràcticament idèntica a l'execució «viva» a la sala de concerts. Tanmateix, i per raons comercials, aquest terme és aplicat també a reproduccions efectistes, encara que no responguin a l'execució «viva».
- * **ALTAVEU** (loudspeaker). Transductor electroacústic per mitjà del qual s'obtenen ones acústiques a partir d'ones elèctriques, i projectat per a radiar potència acústica a l'aire.
- * **ALTAVEU DE BOTZINA** (horn loudspeaker). Altaveu l'element radiant del qual està acoblat al medi ambient mitjançant una botzina.
- * **ALTAVEU DE CON** (cone loudspeaker). Altaveu l'element radial del qual té forma de con.
- * **ALTAVEU ELECTROMAGNÈTIC, ALTAVEU DE FERRO MÒBIL** (electromagnetic loudspeaker, moving-iron loudspeaker). Altaveu el funcionament del qual es basa en variacions de la reluctància d'un circuit magnètic.
- * **ALTAVEU ELECTROSTATIC, ALTAVEU DE CONDENSADOR** (Electrostatic loudspeaker, condenser loudspeaker). Altaveu el funcionament del qual es basa en les forces electrostàtiques aplicades a les plaques d'un condensador.
- AMPLIFICADOR** (amplifier). És un aparell tal que, en aplicar-li un determinat senyal elèctric a l'entrada, proporciona un senyal elèctric de la mateixa forma d'ona, però de més potència. Quan es tracta d'amplificadors de so, els senyals que s'han de manejar són els que pertanyen a l'espectre audible (20 a 20.000 Hz.). Els components actius poden ser vàlvules o transistors.
- * **AMPLADA D'ENTREFERRO** (gap length). Distància real entre les peces polars d'un cap magnètic adequat per a gravació longitudinal.
- * **ANGLE D'OBERTURA D'UN SOLC** (groove angle) Angle format per les dues parets d'un solc no-modulat d'un disc, amidat en un pla radial perpendicular a la superfície del disc.
- AUDIO** (audio). Paraula usada per a referir-se a la Ciència i a la Indústria de reproducció del so.
- * **AURICULAR** (earphone). Transductor electroacústic que transforma oscil·lacions elèctriques en ones de so i destinat a ser acoblat molt a prop de l'oïda, acústicament.
- * **BANDA MAGNÈTICA, CINTA MAGNÈTICA** (magnetic tape). Mitjà de gravació en forma de cinta que pot ser de material ferromagnètic homogeni o de material no magnètic (per exemple, celofana, resina sintètica), recobert o impregnat amb pols magnetitzable.
- * **BOTZINA ACÚSTICA** (acoustic horn). Tub de secció variable amb superfícies terminals d'àrees diferents, destinat a aconseguir un acoblament d'impedàncies acústiques i, opcionalment, a produir un efecte direccional.
- * **BRAÇ DEL FONOCAPTOR** (pick-up arm). Barra amb pius en un extrem, per tal de sostenir el cap lector i permetre-li de moure's per damunt de la superfície del disc.
- * **CAP LECTOR, FONOCAPTOR** (pick-up, playback head). Transductor electromecànic excitat per la modulació del solc d'un mitjà de registre i que transforma aquest senyal d'entrada mecànica en una sortida elèctrica. Es dis-

*Deutsche
Grammophon
Gesellschaft*

Wilhelm Kempff

L. VAN BEETHOVEN

Concierto para piano y orquesta núm. 2, en «si» bemol mayor, Op. 19.

Concierto para piano y orquesta núm. 4, en «sol» mayor, Op. 58

138 775 SLPM Stereo

L. VAN BEETHOVEN

Concierto para piano y orquesta núm. 5, en «mi» bemol mayor, Op. 73

138 777 SLPM Stereo

L. VAN BEETHOVEN

Sonata para piano núm. 5, en «do» menor, Op. 10, número 1.

Sonata para piano núm. 6, en «fa» mayor, Op. 10, núm. 2

Sonata para piano núm. 7, en «re» mayor, Op. 10, núm. 3

138 937 SLPM Stereo

L. VAN BEETHOVEN

Concierto para piano y Orquesta núm. 1 en «do» mayor, Op. 15.

Concierto para piano y Orquesta núm. 2 en «si» bemol mayor, Op. 19.

Concierto para piano y Orquesta núm. 3 en «do» menor, Op. 37.

Concierto para piano y Orquesta núm. 4 en «sol» mayor, Op. 58.

Concierto para piano y Orquesta núm. 5 en «mi» bemol mayor, Op. 73.

ALB 402 Stereo

L. VAN BEETHOVEN

Sonata para piano núm. 14, en «do» sostenido menor, Op. 27, núm. 2

(Claro de luna)

30 574 EPL

tingeixen els següents tipus: electrostàtic, piezoelèctric, electromagnètic de ferro mòbil, electrodinàmic de bobina mòbil, etc. Per a caps lectors hi ha també els tipus de resistència variable i fotoelèctric (feix de llum).

- * **CAP MAGNÈTIC** (magnetic head). Transductor per a convertir variacions elèctriques en variacions magnètiques i emmagatzemar-les en un camp magnètic per tal de reconvertir els senyals emmagatzemats en senyals elèctrics o bé per a esborrar-los.

CANVIADISCOS (recordchanger). Aparell on són realitzades d'una manera automàtica les funcions:

- descens i elevació del braç fonocaptor,
- canvi successiu del disc que s'ha de reproduir.

- * **CAMP ACÚSTIC** (sound field) Regió de l'espai que conté ones de so.

- * **CAPSULA DEL FONOCAPTOR** (pick-up cartridge). Part separable d'un cap lector que comprèn els elements transductors electromecànics i l'agulla reproductora.

- * **CENTRE ACÚSTIC EFECTIU** (effective acoustic centre). Per a un transductor que emet so del punt del qual semblen divergir les ones esfèriques observades des de punts remots.

COAXIAL (coaxial). És dit de l'altaveu que incorpora dos cons, un destinat a notes greus i l'altre destinat a notes agudes, en una sola carcassa i utilitzant un sol imant per a ambdós.

- * **CORRECCIÓ PRÈVIA** (pre-equalization). Correcció aplicada en un punt d'un sistema de gravació o reproducció per tal de canviar les característiques de resposta d'un determinat element.

DECIBEL (decibel). Unitat emprada per a expressar la relació que hi ha entre dues potències elèctriques. Quan no es diu res, hom suposa que el nivell estipulat en decibels (db) és referit a la potència d'1 milivat.

- * **DESACCENTUACIÓ** (de-emphasis). Operació que consisteix a restablir en la reproducció del senyal gravat, el repartiment original d'energia en l'espectre audible.

DISC DE PROVA (test record). Disc fonogràfic destinat a provar la fidelitat d'un equip o d'un dels seus components.

- * **ESPECTRE ACÚSTIC** (sound spectrum). Representació de les magnituds de les components d'un so complex, en funció de la freqüència.

ESTEREOFÒNIC (stereophonic). És

dit d'una transmissió o reproducció sonora a través de més d'un canal.

- * **FIL MAGNÈTIC** (magnetic wire). Mitjà de gravació magnètica en forma de fil, que pot ser homogeni o bé posseir un nucli de material no-magnètic.

FILTRE (filter). Dispositiu que permet més o menys pas d'energia a través d'ell, segons la freqüència de què es tracti.

FLECHTER I MUNSON (Fletcher & Munson). Principals investigadors dels efectes fisiològics del nivell acústic en funció de la freqüència.

GIRADISCOS (turntable). Aparell destinat a fer girar un disc al voltant del seu centre i en un pla horitzontal.

L'usuari ha de completar-lo amb un braç fonocaptor adequat per a transformar-lo en un tocadiscos complet.

- * **GRAVACIÓ EN PROFUNDITAT; REGISTRE VERTICAL** (vertical recording, hill and dale recording). Registre mecànic en el qual la modulació és feta en direcció perpendicular a la superfície del mitjà de gravació.

- * **GRAVADOR, CAP DE REGISTRE MECANIC** (cutter, mechanical recording head). Transductor electromecànic que transforma els senyals elèctrics (o acústics) en moviments mecànics que poden ser gravats en un mitjà de registre mitjançant un estilet tallant.

- * **IMPEDÀNCIA ACÚSTICA** (Acoustic impedance). En una superfície, quocient de dividir la pressió del so per la velocitat volumètrica del fluid.

- * **INTENSITAT ACÚSTICA** (sound intensity). Valor mitjà de la potència acústica instantània per unitat de superfície.

- * **LECTOR ÒPTIC DE SO** (optical sound reproducer). Combinació d'un focus de llum, un sistema òptic apropiat i un sistema mecànic per a moure una pel·lícula respecte a un feix de llum, l'objecte del qual és de convertir els senyals registrats en una traça acústica, en senyals elèctrics.

- * **LECTURA, REPRODUCCIÓ** (playback). Expressió general utilitzada per a significar la reproducció d'una gravació.

MAGNETÒFON (tape recorder). Aparell per a gravar so damunt cinta magnètica o damunt fil magnètic.

- * **MICRÒFON** (microphone). Transductor electroacústic que transforma energia d'un sistema acústic a un sistema elèctric.

- * **MICRÒFON DE BOBINA MÒBIL** (moving-coil microphone). Micròfon de conductor mòbil on el conductor adopta la forma d'una bobina.

*La admiración
de una obra perfecta*

representante

cineco

bori y fontestá, 11 - barcelona
t. 250 84 44 - dir. tel. cineco

- MICRÒFON DE CARBÓ** (carbon microphone). Micròfon el funcionament del qual es basa en les variacions de resistència elèctrica de contactes de carbó.
- * **MICRÒFON DE CINTA** (ribbon microphone). Micròfon de conductor mòbil en el qual el conductor té la forma d'una cinta fina que és excitada directament per les ones de so.
- * **MICRÒFON DE CONDUCTOR MÒBIL**, **MICRÒFON ELECTRODINÀMIC** (moving conductor microphone, electrodynamic microphone). Micròfon el funcionament del qual es basa en la creació d'una força electromotriu en un conductor que es mou dins un camp magnètic.
- * **MICRÒFON DE PRESSIÓ** (pressure microphone). Micròfon que respon, substancialment a la pressió del so.
- * **MICRÒFON ELECTROSTATIC**, **MICRÒFON DE CONDENSADOR** (electrostatic microphone, capacitor microphone, condenser microphone). Micròfon el funcionament del qual es basa en les variacions de la capacitat elèctrica d'un condensador.
- * **MICRÒFON IÒNIC** (ionic microphone). Micròfon, el funcionament del qual es basa en la interacció entre un plasma iònic i l'aire que el volta.
- * **MICRÒFON OMNIDIRECCIONAL** (omnidirectional microphone). Micròfon la resposta del qual és substancialment independent de la direcció d'incidència del so.
- * **MICRÒFON PIEZOELECTRIC**, **MICRÒFON DE CRISTALL** (piezoelectric microphone, crystal microphone). Micròfon el funcionament del qual es basa en la deformació d'un cos, generalment cristallí amb propietats piezoelèctriques.
- * **MICRÒFON UNIDIRECCIONAL** (unidirectional microphone). Micròfon que respon predominantment al so incident dins un angle sòlid no més gran que un hemisferi.
- * **MICROSOLC**, **SOLC FI** (microgroove, fine groove). En registre mecànic, solc d'amplada i profunditat especialment petites (amplada inferior a 0,1 mm.). La mateixa paraula és aplicada als corresponents tipus de registre.
- * **MODULADOR DE LLUM** (light modulator). Combinació d'un focus de llum, un sistema òptic apropiat, i un mitjà per a variar la llum del feix i produir una traça òptica.
- * **MONAURAL** (monaural). Escolta amb una sola orella.
- * **MONOFÒNIC** (monophonic). És dit de la transmissió o reproducció sonora que empra un sol canal.
- * **MUNTATGE** (dubbing). a) La combinació de dues o més gravacions en una gravació composta. b) La gravació obtinguda.
- * **NOU REGISTRE** (re-recording). Procés que consisteix a gravar, per qualsevol sistema, la reproducció d'una altra gravació.
- * **PANTALLA ACÚSTICA** (acoustic baffle). Dispositiu de màscara utilitzat junt amb un altaveu per a incrementar el camí acústic efectiu entre ambdues cares de l'altaveu.
- * **PLORICÓ** (wow). Forma indesitjada de modulació de freqüència introduïda en el senyal per un moviment irregular del mitjà de gravació durant el procés de gravació/reproducció, generalment a freqüències compreses entre 0,1 i 10 cicles per segon.
- * **POLARITZACIÓ MAGNÈTICA** (magnetic biasing). Condicionament del mitjà de gravació magnètica simultani a la gravació i que consisteix a superposar un camp magnètic addicional al que és degut al senyal.
- * **POTÈNCIA MUSICAL** (music power). Potència màxima que pot subministrar un amplificador, excitat amb senyal senoidal, durant un temps molt curt en reproduccions musicals amb gran dinàmica. Sol anomenar-se'l, impropriadament, potència IHF, perquè és aquesta societat (Institute of High Fidelity) la que ha popularitzat aquest concepte i ha fixat normes per a mesurar-lo.
- * **PREAMPLIFICADOR** (preamplifier). Amplificador encarregat d'igualar el senyal d'entrada i elevar-lo a un nivell de l'ordre d'1 volt que compregui, almenys, els controls següents:
— control de volum
— control d'aguts
— control de greus
— control de balanç (en amplificadors estereofònics)
— selector d'entrades
- * **RECEPTOR** (receiver). Aparell compacte que inclou un sintonitzador i un amplificador.
- * **REGISTRADOR DE DISC** (disc recorder). Registrador mecànic en el qual el mitjà de gravació té la forma de disc.
- * **REGISTRADOR FOTOGRÀFIC DEL SO** (photographic sound recorder, optical sound recorder). Equip amb mitjans per a produir un feix modulat de llum, i per a moure un mitjà sensible a la llum del feix, que registri senyals d'origen acústic.
- * **REGISTRADOR MAGNÈTIC** (magnetic recorder). Equip per a transformar

DOLÇA CATALUNYA

SUBSCRIPCIÓ PERSONAL

El sotassnat, En
que viu a
al carrer de
desitja subscriure's per a rebre a la seva adreça els fascicles de l'obra
"DOLÇA CATALUNYA".

- ☐ Dues províncies, 20 fascicles, 600 pessetes.
☐ Les quatre províncies de Catalunya, 40 fascicles, 1.200 pessetes.

(Marqui amb una X el sistema que trii.)

Sigui el que sigui el sistema de subscripció que escollixi, sempre rebrà
com obsequi l'obra de Leo Uris "Exode" en català.

Signatura

No ens envii els diners ara. Rebrà notícies nostres.

CADA SETMANA UN FASCICLE DE "DOLÇA CATALUNYA".

Fascicles setmanals
en color

Imatges i esperit
de la nostra terra

A la fi Catalunya
al nostre abast

BALMES, 341. BARCELONA 6

EDITORIAL MATEU S.A.

senyals elèctrics (o acústics) en variacions de la inducció magnètica remanent, d'un mitjà mòbil de gravació magnètica.

* REGISTRADOR MECANIC (Mechanical recorder). Equip per a transformar senyals elèctrics o acústics en moviment mecànic i enregistrar-los tallant un solc ondulat en un mitjà apropiat.

* REGISTRE A VELOCITAT CONSTANT (constant velocity recording). Registre mecànic tal que, per a una amplitud fixada del senyal senoidal, l'amplitud enregistrada que en resulta és inversament proporcional a la freqüència.

* REGISTRE DE SO (sound recording). Tècniques per mitjà de les quals els senyals sonors s'incorporen a una base material, amb la intenció de conservar-les i reproduir-les a voluntat.

* REGISTRE DIRECTE (direct recording). Gravació que s'efectua per a ser reproduïda sense necessitat de cap més procés.

* REGISTRE MAGNÈTIC LONGITUDINAL (longitudinal magnetization). Magnetització del mitjà de gravació en una direcció perpendicular a la línia del recorregut i paral·lela a la major dimensió de la secció transversal.

* SOROLL (noise). So no desitjat o desagradable que no presenta components de freqüència definida.

* SOROLL DE FONTS (background noise). Conjunt de sorolls aleatoris indesitjats que poden acompanyar programes gravats o radiats.

* SOROLL DE SUPERFÍCIE (surface noise). Soroll que acompanya la reproducció a causa d'irregularitats en la superfície de contacte del solc.

SINTONITZADOR (tuner). Aparell destinat a captar senyals de ràdio. No inclou ni amplificador ni altaveus.

* SISTEMA ACÚSTIC (acoustical system). Sistema capaç de generar, transmetre i/o rebre oscil·lacions acústiques.

* SISTEMA ESTEREOFÒNIC (stereophonic sound system). Sistema sonor en el qual són disposats una sèrie de micròfons, canals de transmissió i altaveus amb l'objecte de proporcionar a l'oient una sensació de distribució espacial de les fonts del so.

* SO (sound). Oscil·lació acústica capaç de provocar la sensació d'oir.

* SO ULULAT (warble tone). So la freqüència del qual varia periòdicament al voltant d'un valor mitjà.

TERCER CANAL, CANAL CENTRAL (third channel, center channel). Canal creat en reproduccions estereofòniques en les quals hi ha una notable distància (superior als 4 metres aprox.), entre caixes acústiques, per a evitar la presència d'un espai buit entre ells. Pel tercer canal és emès un programa igual a la suma dels emesos pels altres dos.

TERRA (ground). Punt connectat elèctricament a terra.

TOCADISCOS (record-player). Aparell mecànic destinat a la lectura d'un disc, que proporciona senyal elèctric per a introduir a l'amplificador. Comprèn un plat giradiscos, un braç fonocaptor i la seva càpsula fonocaptora. Per raons comercials sol subministrar-se sense càpsula.

TOCADISCOS AUTOMÀTIC (automatic recordplayer). Tocadiscos en el qual són realitzades d'una manera automàtica les funcions corresponents al descens i a l'elevació del braç fonocaptor.

TO (tone). Amb aquest mot és designat:

1. Un so de freqüència determinada.
2. La qualitat i la intensitat d'aquest so.
3. L'interval entre dues notes de l'escala temperada.

* TRANSDUCTOR (transducer). Dispositiu projectat per a rebre energia procedent d'un sistema i subministrar energia, de la mateixa classe o bé diferent, a un altre sistema de tal manera que en la sortida s'obtinguin les característiques desitjades en l'energia subministrada a l'entrada.

* TRANSDUCTOR ELECTROMECÀNIC (electromechanical transducer). Transductor al qual se subministra energia procedent d'un sistema elèctric i proporciona energia a un sistema mecànic, o viceversa.

TRANSISTOR (transistor). Element amplificador d'estat sòlid. Denominació procedent de l'expressió «TRANSFER RESISTOR» que defineix una de les seves propietats.

Resum d'història de Catalunya i les
seves relacions amb el País Valencià
i les Illes.

O. Vergés

50 ptes.

Manual al dia amb abundosa informació,
objectiu i clar. Història escrita per
a comprendre i no per a jutjar.

EDITORIAL TEIDE
Bori i Fontestà, 18
Barcelona - 6

MUSICAL EMPORIUM

I. LLOBET Y CIA. S. C.

Guitarres de concert
Música impresa
Instruments musicals

Rbla. Canaletes, 129
Telèfon 221 42 86

BARCELONA - 2

Asociación de Cultura Musical de Barcelona

Día 28 de octubre, 10.30 noche. PALACIO DE LA MÚSICA

La más famosa cantante de color del momento actual

MARTINA ARROYO

con el concurso del gran pianista:

MIGUEL ZANETTI

Durante el curso intervendrán famosísimos concertistas y conjuntos sinfónicos y de cámara, entre los que destacan:

GYORGY SANDOR, ROBERT CASADESUS y JOSÉ TORDESILLAS, pianistas; **ZINO FRANCESCATTI y RICHARD ODNOPSOFF**, violinistas; **CHRISTINA WALEVSKA**, violoncelista; **GERARD SOUZAY**, barítono; **MAURICE ANDRÉ**, trompeta; **CUARTETO LASALLE** de Nueva York, **ORQUESTAS DE CÁMARA DE STUTTGART y de COLONIA**, **ORQUESTA CIUDAD DE BARCELONA**. Y los directores: **KARL MUNCHINGER, HELMUT MÜLLER BRÜHL y JACQUES HAOTMANN**

ABIERTA LA INSCRIPCIÓN DE SOCIOS, en las oficinas de Asociación de Cultura Musical: Vía Layetana, número 113, 1.º, 2.º, de 3.30 a 7.30
Teléfono 232 43 32

MARTINA ARROYO

Desde los escenarios del Metropolitan, La Scala, Covent Garden y la Opera de Viena hasta las salas de concierto de Salzburgo, Berlín, Roma y Estocolmo, el nombre de Martina Arroyo es una garantía de música de primer orden. Nacida y educada en Nueva York, el nombre de Martina Arroyo se oyó por primera vez en el mundo musical cuando debutó en Carnegie Hall en el año 1958 con el estreno americano de la ópera de Pizzetti «Asesinato en la Catedral». Después fue contratada por la Metropolitan Opera y logró éxitos con papeles muy variados, desde Aida, Madame Butterfly hasta la Leonora de «Il Trovatore» y la Elizabeth de «Don Carlos». En el año 1963 debutó con la Filarmónica de New York, elegida para cantar el estreno mundial de la «escena» para soprano y orquesta de Samuel Barber «Andromache's farewell», obra que ella grabó después y la hizo conocida en toda Europa.

La extraordinaria musicalidad de Martina Arroyo le permite cumplir con todas las exigencias de las obras contemporáneas. En New York se recuerda su interpretación de «Offrandes», de Edgar Varese y de «An Mathilde», de Luigi Dallapiccola bajo la dirección de Leonard Bernstein. En Colonia, el compositor Karlheinz Stockhausen eligió a Martina Arroyo para interpretar su cantata «Momente», que luego también estrenó en América.

Tanto en el papel de una princesa etíope como interpretando «Lieder» de Schubert o las más intrincadas composiciones contemporáneas, Martina Arroyo es siempre garantía de un arte extraordinario.

«Bello y opulento sonido de soprano. Su voz tiene gran hermosura, colorido y dimensión.»

New York Times

«Una bonita voz, gran técnica y personalidad artística muy agradable. La receta para lograr grandes éxitos.»

Chicago Daily Tribune

«Una soprano de primerísimo orden. Extraordinario.»

Merkur, Munich

«Técnica perfecta.»

Die Welt, Hamburgo

«Muy raras veces una actuación tuvo tanto éxito.»

Volkszeitung, Salzburgo

«Es un placer poco común encontrar a alguien con una voz como la de Martina Arroyo, que tiene una vitalidad vibrante y un irresistible poder de expresión.»

Neuer Kurier, Viena

- El dia 27 de setembre l'Orfeo Català donà un concert a la Basílica de la Mercè, una imatge gràfica del qual reproduïm. L'audició era inclosa dins dels actes de les commemoracions mercenàries. Sota la direcció de Lluís M. Millet hi foren interpretades diverses obres populars harmonitzades, cançons originals i religioses. El concert finalitzà amb l'**Himne a la Verge de la Mercè**, de Lluís Millet. El públic, que omplia totalment l'àmplia nau de la basílica, aplaudí calorosament les interpretacions i obligà a la repetició de diverses obres. La transmissió radiofònica que de l'audició fou realitzada, contribuï poderosament a una àmplia difusió per tota la geografia peninsular.

- Enguany s'ha celebrat el novè centenari del monestir de Sant Salvador de Breda. Des del mes de maig s'han celebrat diversos actes artístics i culturals com a marc adient a les festes jubilaris, la conclusió dels quals se celebrà d'una manera solemne el diumenge dia 6 d'octubre. En la celebració litúrgica del matí — amb la presència dels senyors bisbes de Girona, Vic i Barcelona i del pare Abat de Montserrat — fou consagrat el nou altar. L'Orfeo Català hi cantà la **Missa** de Lluís M. Millet, i els **«Goigs al Sant Salvador del Món»**, d'Osvald Cardona i Lluís M. Millet. L'audició de la tarda, prevista inicialment per a ser donada a l'església parroquial, hagué de celebrar-se al Cercle Bredenc atesa la insuficiència de l'església per a acollir el nombrosíssim públic que s'aplegà per escoltar l'Orfeo. El concert va transcórrer enmig d'un clima d'entusiasme i expectació, que obligà a repetir diverses obres i a oferir-ne dues fora de programa. Amb els seus cants, l'Orfeo va cloure d'una manera solemne i emotiva les festes commemoratives.

- L'Orfeo Català, continuant el sistema d'ensenyament musical practicat durant els cursos anteriors, convoca novament els nens compresos entre els set i vuit anys que vulguin seguir els estudis musicals adequats per a ingressar al cor. Aquests nens, després d'un període inicial de proves, tenen l'oportunitat d'acollir-se a unes **bosses d'estudi** sufragades per la **DOTACIÓ D'ART CASTELLBLANC 1968-1969**. Per a detalls i inscripcions cal adreçar-se a l'Orfeo tots els dies feiners, menys dissabtes, de 7 a 8 del vespre. Són admeses igualment les sollicituds per als adults que desitgin formar part de la secció coral.

- A finals d'octubre començaran els habituals cursets de català a l'Orfeo. El dia 29, el **curs per a infants**, a càrrec del professor senyor Mateu Piguillem, dimarts i dijous, de vuit a nou del vespre; inscripció gratuïta. També el dia 29, començarà el **curs mitjà**, que professarà la senyora M. Lluïsa Coromines els dimarts i dijous a la mateixa hora; inscripció, 100 pessetes. El dia 30 tindrà lloc la primera classe del **Seminari de correcció i estil** que dirigeix el professor senyor Osvald Cardona i que continuarà cada dimecres de vuit a un quart de deu del vespre; inscripció, 150 pessetes. Aquests cursets són dedicats exclusivament als socis de l'Orfeo Català.

uno
com-
s di-
alitzò
ment
eticiò
tribui

s del
a les
dia 6
es de
altar.
r del
per
a la
scol-
que
ants,

ursos
guin
d'un
aga-
cions
le la

curs
vuit
que
ins-
ecció
ecres
de-

Miquel Saperas i Artur Llopis, en un assaig de l'Orfeo Català amb Victòria dels Angels.

ARTUR LLORENS I OPISSO

Fou un gran home, i un gran infant, i un gran amic. Us obria les portes del seu cor i no hi trobàveu, ja al llindar, mica de nosa ni de pols. Aquell seu admiratiu «oh!», dit d'una manera com de ningú més no he sabut oir, us feia amoixar gairebé materialment les coses que explicava. Mai no deixà d'ésser il·luminat del seu propi somriure. Era un memoriós. Esgrimia la metàfora amb una traça força graciosa. Parlava de música, de poesia, de pintura, tan documentalment com un historiadore. Adorava els clàssics, aplaudint, però, allò més agosarat. Com a bon excursionista de sempre, duia enganxats a la retina tots els paisatges, tocoms i figures del país.

Viatjà per França, Itàlia, Suïssa, Àustria, Alemanya, Holanda. Deambulant pels camins de la vida, aprengué d'estimar-la i meravellar-se'n. I a expandir la seva comprensió de tot, a lliure.

Guia i *causeur* solvent, es creà amistats valuosíssimes com a animador de múltiples itineraris. Descobria la gemma d'un capítell en un convent obscur. I el perfum embriagador d'una tapisserie gòtica. Plantat al Heidelberg del «Joventut de Príncep», o a l'autèntic escenari dels Nibelungs, o a la mansió com un safir on reverbera encara un vals de Joan Strauss, o a la Plaça de la Senyoria, on pontifica el David, de Miquel Àngel, en projectava, com en un film, amb la seva vèrbola senzilla i transparent, tota la història i la llegenda, que els oients absorbién sense fatig. I aquell «oh!» admiratiu rubricava de tant en tant els punts suspensius de la seva oració.

Periodista sense màcula, es sabia Quixot del full imprès, i arremetia contra l'esultícia i la gasiveria; acollia sense reserves el prec de tot aquell que s'hi acostava: l'afilat pamflet, amb fotografia i tot, per l'obertura d'un mercat ja enllestí

de feia temps; l'article raonant l'emplaçament definitiu d'aquella estàtua que rau en fornícula sense proporcions i escondint en bona part la seva radiant bellesa. Ploma en rest, mai no deixà de mesclar-se al clam popular contra l'enderrocament d'una casa noblement antiga. I tot, amb un estil planer, d'home educat, que no pot ofendre, però que diu les coses pel seu nom.

El trobàveu pel carrer, cartera gràvida, anant sempre de pressa: gest cordial, lúcid somriure i la catarata d'una vèrbola fatigada perquè sap com l'esperen el familiar de qui protagonitzarà el reportatge que li fou encarregat ahir, i el document que, n'està segur, jeu a l'Arxiu de la Ciutat. En passar un taxi lliure, truncava sobtadament la peroració i, en pujar-hi, us feia encara adéu.

Fou potser el periodista que més féu teclejar les linotips cara al nostre Orfeó i nostre Palau. Els estimava superlativament. En coneixia, pe a pa, els homes i la història. Perquè, ja d'encara imberbe, esgrimí tostemps la música com un seu «hobby», la seva bellugosa silueta s'entaforava pels tocoms de casa nostra. Quan els concerts, tothom el coneixia. Gustejava l'audició, ulls clucs. Ens acompanyà, com a periodista invitat, per la ruta artística del Nord (Pamplona-San Sebastián) i, quan «El Pessebre», a Assís i Tolosa, passant per Roma, gloriosos tots de l'audiència de Joan XXIII, amb el «Cant dels ocells», per Victòria dels Àngels. Expandí pel món aquella efemèride, parlant des de Ràdio Vaticà.

Treballador intelligent, la seva labor no conegué mesura donant-se a cor què vols, cor què desitges: les de feia molts anys emissions radiofòniques setmanals de «Barcelona és bona» i «Cataluña en fiestas», que enyorarem qui-sap-lo; els innúmers reportatges a tota plana de «La Vanguardia», dedicats a figures, pairalies, costums, biblioteques, cel i mar i història nostres, encastant-hi ací i allà ribets d'autèntica poesia i emoció, mai per mai no podran ésser superats i, exultant-los, haurem sempre d'agrair-los-hi; la seva valuosa col·laboració a «Destino» — canten números amb dos o tres paquets diferents de lletra impresa — és coneguda arreu; encara, la direcció literària d'una revista mèdica, articles a «Actualitat Española», «ABC», «Historia y Vida» (oh, aquell alat treball sobre Beethoven, amb magnífics gravats que hom no sap d'on els va treure)... i conferències en doina, ací i allà, que invitaven a la companyonia, a una mena de nítid, silencios col·loqui.

La seva esponerosa vitalitat fou truncada com per un llamp. Una «hepatitis» vinduda de qui sap on, començà de consumir-la. Vaig anar prest a aquell quart pis del carrer Ponent, on la perfecta alegria d'una llar havia, de feia anys, cantussejat, per cimall un llenç de firmament. Artur Llopis — jo sempre emprava el conegut pseudònim en parlar d'ell o amb ell — enllitat, em rebé cordialment xamós. No em fóra permès, però, de tornar-hi; podia encomanar-me la malaltia. «Vindré demà, i si vostra muller no m'obre, m'asseuré al graó d'enfront.» Altre remei no em pertocava.

Com en els aurs temps de la meva juvenesa, quan:
per tal com és dolor la teva joia
— Déu em digué — fes via a l'hospital...

vaig procurar d'ésser bona companyia per l'amic, tres o quatre tardes la setmana. El vaig viure i estimar, com un germà. Desesmat al començament, prompte s'avivaren les converses — gairebé hi fou sempre present Mercè — i fins i tot acudia ja al telèfon. Aquell mal de cap, però! Fullejàvem els àlbums on aplegava els records dels seus viatges: bitllets del tren, vaixell o avió, menús, postals, segells, programes, gravats, fotografies seves — tenia l'encert de la composició — tot em-

marcat amb una mena de gràcia femenina. Als sis mesos de malalt, una curta anada a Andorra, d'on hagué de retornar precipitadament. Novament enllitat, ja milloria, i encara els projectes que mai no s'acabaven. Aquell mal de cap, però! Allí, çona tothom en el sofrir. La conversa es fa vivaç, i es veu en cor d'anar per feina. Reprèn la seva col·laboració a la premsa. Lliura a «La Vanguardia» els tres articles sobre l'Arxiduc Lluís Salvador, a Mallorca, que li valen de Baltasar Porcel una antològica, laudatòria carta particular. Encara, els 8 i 22 de maig d'enguany, dues conferències a l'Arxiu de la Corona d'Aragó: «Les illes (Mallorca, Sicília i Àfrica)»; «Grècia i Turquia», amb èxit d'apoteosi. Passades quaranta-vuit hores només, escriurà en un seu dietari íntim: «Després d'un dia de trobar-me molt malalt, i d'una sèrie de gestions telefòniques entre jo i el Doctor, a les 8 ½ ens reben a la clínica. Visita commovedora. La Mercè plora. Una persona extraordinària. Es compromet a posar-me bé. Déu ho faci.»

El duïen al quiròfan la tarda del 10 de juny. Sonreïa. «Mireu, no tremolo gens.» Traspassà com un pollet, el matí del següent dia.

M'he referit abans al seu dietari íntim. N'omplí diversos, un cada any. Els començava amb l'oració del dia primer. Vet ací la del 1968:

«Certament, he tingut poca salut. L'any passat ha estat negatiu per a mi, però Vós m'heu deixat en vida i això ja és prou. Per l'any que comença, demano el mateix: Salut! Jo ofereixo a la vegada, una vida més austera, més de règim; no renuncio, però, a cap de les meves il·lusions, que són la feina, els viatges, els meus, sobretot els meus! Després de prop de nou mesos de llit, us prego salut, per a mi i els meus, per aquesta Mercè i aquest Salvador, Déu meu! que duc al cor.»

MIQUEL SAPERAS

PATRONATO DE LA ORQUESTA CIUDAD DE BARCELONA

ORQUESTA CIUDAD DE BARCELONA

P R O G R A M A

Variaciones sobre un tema de Haydn	BRAHMS
Rapsodia para contralto, coro masculino y orquesta	BRAHMS
Kindertotenlieder (para contralto y orquesta)	MAHLER
Muerte y Transfiguración, op. 24	STRAUSS

Solista: *HELEN WATTS*, mezzo-soprano

Director

ANTONI ROS MARRÀ

Viernes, 8 de noviembre de 1968, a las 22.30 h.

PALAU DE LA MÚSICA CATALANA

Venta de localidades, de 5 a 9 de la tarde, a partir del día 2 de noviembre. El día del concierto, de 11 a 1 y a partir de las 4 de la tarde.

PALAU de la MÚSICA CATALANA

● AVÍS IMPORTANT

L'Administració del Palau de la Música comunica al distingit públic que tots els concerts i actes que se celebrin en aquest local, d'acord amb el que preceptua l'article 18 del Reglament dels Espectacles Públics, començaran amb RIGOROSA PUNTUALITAT a l'hora anunciada. Durant la interpretació de les obres no serà permesa l'entrada a l'interior de la sala. Les obres programades es donaran sense interrupció en llurs temps, salvat la voluntat expressa dels intèrprets. Un cop fet el segon senyal per a reprendre el concert, el públic haurà d'ocupar la respectiva localitat, per tal que els intèrprets puguin començar després del tercer senyal definitiu, que servirà perquè puguin ser tancades les portes d'accés a la sala.

● ACONDICIONAMENT DEL SISTEMA DE REFRIGERACIÓ

Amb el nou compressor situat als baixos del Palau es produeixen 300.000 frigories, la gairebé totalitat de les quals podran, més endavant, ser projectades a la Sala del Palau per mitjà de les instal·lacions que ja existien i que ara s'utilitzen indistintament pel fred o per la calor.

De moment la xifra de frigories que arriba a la sala és inferior a les creades pel compressor, però s'aniran perfeccionant els conductes fins que l'aprofitament pugui ésser total.

Amb tot, s'ha pogut comprovar que la diferència de temperatura a la sala després d'aquesta nova instal·lació, és aproximadament de cinc graus, en relació a la registrada abans. També hi ha un grau d'humitat molt inferior, ja que actualment no arriba al 60 % en contra del 75 ó 80 que hi havia.

Amb la reducció de la humitat i la diferència de temperatura, la sala, en acabar els concerts, registra una temperatura d'uns 23 graus; els assistents hauran comprovat, sens dubte, aquesta millora realitzada.

● DESPATX DE LOCALITATS

Al vestíbul del Palau han estat instal·lades unes taquilles per al despatx de localitats a fi d'oferir major rapidesa i comoditat. Són obertes diàriament de 5 a 9 del vespre.

los conciertos

■ VI FESTIVAL INTERNACIONAL DE MÚSICA EN BARCELONA.

El VI Festival Internacional entra ya en su fase final. Difícilmente hubiera podido clausurarse este importante ciclo de conciertos con más solemnidad: la orquesta del festival de Bath, Yehudi Menuhin y el Conjunto «Musica Antiqua» de Viena. El día 25 de octubre actúan en el Palacio de la Música la Orquesta del Festival de Bath, Yehudi Menuhin y Gonçal Comellas; es de destacar en gran manera la participación de nuestro joven violinista en la interpretación — junto con Yehudi Menuhin — del **Concierto para dos violines y orquesta**, de Bach. Después de la brillantísima actuación en Londres, de Gonçal Comellas, el público reconocimiento de la valía de su arte por parte de Menuhin al interpretar conjuntamente el **Concierto de Bach**, representa un paso importantísimo en su carrera y el augurio de un brillante porvenir. El día 26, Yehudi Menuhin ofrecerá un recital con obras de Bach — **Partita núm. 3 y Sonata núm. 3** — y Bartók — **Sonata en sol menor** —. El domingo día 27, finalizará la actuación de la Orquesta del Festival de Bath. Bajo la dirección de Menuhin interpretará la **Sinfonía núm. 40 en sol menor de Bach**, el **Concierto en la mayor para violín y orquesta**, y la **Sinfonía núm. 5 de Schubert**. El martes día 29, en el Tinell, el Conjunto «Musica Antiqua» de Viena interpretará la obra de Vecchi, **L'Amfiparnasso** y los días 30 y 31, también en el Tinell, ten-

drán lugar las últimas audiciones del Festival: el Conjunto «Musica Antiqua» de Viena interpretará «Música profana y religiosa del Renacimiento» y «Antiguas canciones alemanas para bailar, comer y brindar».

ASOCIACIÓN DE CULTURA MUSICAL.

Tras el gran éxito de su concierto inaugural con la actuación de la Orquesta Sinfónica de la RTV Española, dirigida por Igor Markevitch, Asociación de Cultura Musical presentará el próximo día 28 de octubre a una de las importantes cantantes de color del momento actual: Martina Arroyo, que será acompañada al piano por Miguel Zanetti.

III FESTIVAL INTERNACIONAL DE JAZZ.

Los días 6, 7, 9 y 10 de noviembre se celebrará en el Palacio de la Música el III Festival Internacional de Jazz. Esta tercera edición supone la plena incorporación en el mundo musical de nuestra ciudad de una de las más importantes manifestaciones del mundo del jazz. Intervendrán Muddy Waters Blues Band, Horace Silver Quintet, The Stars of Faith of Black Nativity, Juan Carlos Calderón Jazztet, Salena Jones and her Trio, Earl Hines all Stars, Frank Foster Quartet, Phil Woods Quartet y la Gran Orquesta de Count Basie.

DELEGACION PARA ESPAÑA

SERVICIO MUNDIAL DE VENTA DE SONIDO GRABADO POR CORRESPONDENCIA

CENTRAL

PHONO-POST INTERNATIONAL
116 West 14th Street
NEW YORK N. Y. 10011
Estados Unidos

un obsequi de qualitat

MONTSERRAT PEDRA I HOMES

Una obra de 304 pàgines relligada en tela i de gran format (340 x 280 mm), impresa en offset, amb 445 fotografies d'Andreu Basté i Pere Ferrer i Sauqué, textos de Jordi Sarsanedas,

i un pròleg del P. Miquel Estradé. Demaneu-la al vostre llibreter, o a Publicacions de l'Abadia de Montserrat Apartat de Correus 244 (Barcelona).

Facilitats de pagament

Senyors:

Prego que m'envieu informació sobre el llibre "MONTSERRAT, PEDRA I HOMES".

nom _____

domicili _____

població _____ professió _____

Data _____ signatura _____

concursos y festivales

■ **GÉNOVA.** — El francés Francis-Marcel Hardy, ha sido el ganador del Concurso Internacional de Música de Trompeta celebrado en Génova.

■ **BESANÇON.** — La Lira de Oro del «XVIII Concurso Internacional de jóvenes Directores de Orquesta» ha sido adjudicada en la categoría de no profesionales, a Alain Paris (Francia). Han recibido menciones especiales, Alfred Morris (EE. UU.), Yoshiya Ishibashi (Japón) y Jesús López-Cobos (España).

■ **MUNICH.** — En el Concurso Internacional de piano celebrado en esta capital alemana, se ha concedido el primer premio a la francesa Anne Quéflec y el primer premio de violoncelo ha sido adjudicado a Geneviève Teulières.

■ **CHIRAZ.** — El violinista Christian Ferras ha recibido de manos de la emperatriz Farah Diba, una pieza en oro representando una escultura de Persépolis, como primer premio del Festival de Chiraz.

■ **MONTREUX.** — La New York Philharmonie Orchestra y Leonard Bernstein, han conseguido el Segundo Gran Premio Internacional del Disco de Montreux, por su grabación de la «Sexta Sinfonía», de Mahler.

■ **TOULOUSE.** — El «XV Concurso Internacional de Canto» celebrado en Toulouse, ha contado este año con una gran participación de intérpretes. Los premios para concursantes femeninos, han sido: Primer gran premio para la soprano Steffka Popangelova (Bulgaria), el segundo para la soprano Maria Buzurin-Stalinaru (Rumania) y

el tercero para la soprano yugoslava Olga Hadzi-Nesik-Dokic. Los concursantes masculinos se clasificaron de la forma siguiente: Primer premio, desierto. Segundo gran premio, exaequo, Richard Arning (Polonia) y el bajo Ilie Baciú (Rumania), y tercer premio para el bajo Lieuwe Visser (Países Bajos), y el búlgaro Gueorgui Tcholakov, tenor.

■ **MÉRIDA.** — Se celebrará en esta ciudad venezolana, el «I Festival Internacional de Música Latinoamericana» a finales de octubre. Han sido invitados los grandes solistas extranjeros Byron Janis, pianista norteamericano; Leonard Rose, violoncelista norteamericano; Narciso Yepes, guitarrista español, y Netania Davrath, soprano israelí. Entre los famosos conjuntos internacionales, figuran el Dúo de Jean-Pierre Rampal (flauta) y Robert Veyron-Lacroix (clavecín); el Trío compuesto por Josef Chuchro (violoncelo), Jean Panenka (piano) y Josef Suk (violín); el Cuarteto Juilliard, integrado por Robert Mann (violín), Earl Carlyss (violín), Raphael Hillyer (viola) y Claus Adam (cello); el New York Brass Quintet, del que forman parte Robert Nagel (trompeta), Thompson Hanks (tuba), Paúl Ingraham (corno) y John Swallow (trombón); y el Deutscher Jazz 68 con doce intérpretes. También asistirá el derecki. Entre los solistas venumositor polaco Krzystof Penzolanos se encuentran el compota Judith Jaimes, la mezzo-soprasitor Antonio Estévez, la pianisno Morella Muñoz, Freddy Reyna y el Orfeón de la Universidad Central de Venezuela. Escrita especialmente para este festival, el compositor Estévez estrenará su «Cosmovibrafonía».

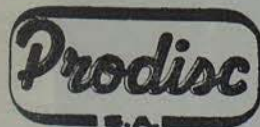
LLIBRES, REVISTES, DISCOS...

Les millors gravacions dels intèrprets
que actuen a la sala del Palau...

Tot a l'abast en el nostre

SERVEI D'INFORMACIO MUSICAL

Instal·lat al vestibul del Palau de la Música

al servicio del disco
y del sonido

Oficinas para España: Rda. Gral. Mitre, 199-201;

Elisa, 2

Teléfonos: 2472572 - 2472587

Almacén y talleres: General Weyler, 152

Teléfono: 2800196 - Badalona

Dirección telegráfica: PRODISC

INTRODUCTORES EN ESPAÑA DE LA ALTA FIDELIDAD

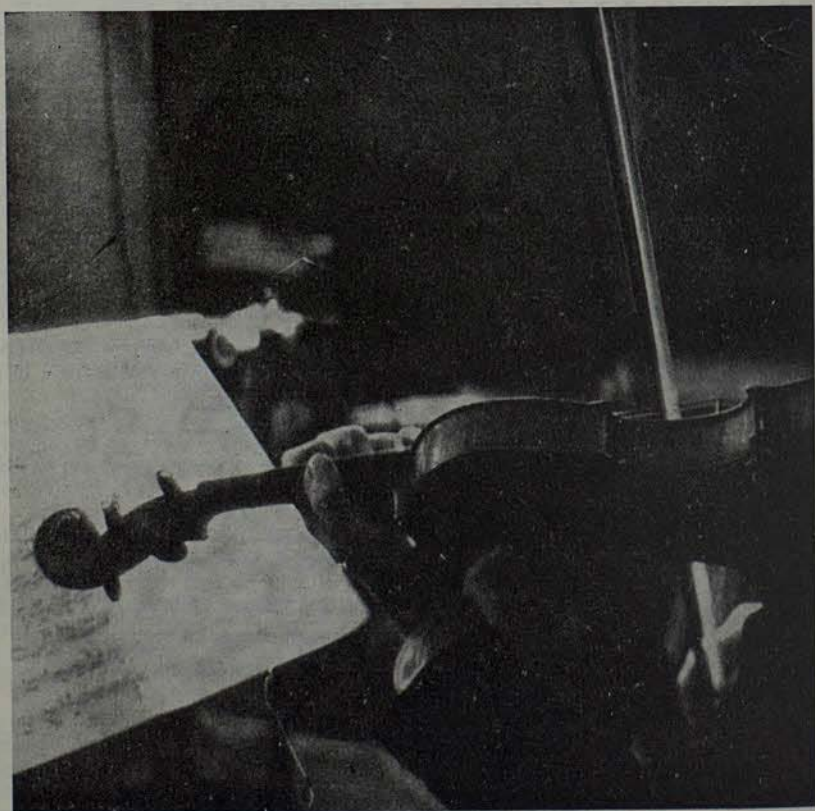
ÚNICA EMPRESA NACIONAL DEDICADA EXCLUSIVA Y EXPRESAMENTE AL DISCO

- MONTAJE E INSTALACIÓN DE TIENDAS DETALLISTAS DE DISCOS.
- SISTEMAS PATENTADOS DE ACONDICIONAMIENTO, CLASIFICACIÓN, ARCHIVO, EXPOSICIÓN, EMBALAJE Y PRESENTACIÓN DE DISCOS.
- MONTAJE E INSTALACIÓN DE PLANTAS INDUSTRIALES DE PRENSAJE DE DISCOS Y SALAS DE GRABACIÓN DE SONIDO.
- SONORIZACIÓN INDUSTRIAL, DOMÉSTICA Y ESPECÍFICA PARA SALAS DE BAILE.
- PROCESOS DE «ILUMINACIÓN SONORA»: «SOUND-LIGHT» Y «FLASH-MUSIC».
- IMPORTADORES Y EXPORTADORES DE DISCOS Y SONIDO GRABADO.
- PROCESO DE SONIDO ININTERRUMPIDO SIN FIN.
- SUMINISTRADORAS DE MÚSICA «BACKGROWND» PARA «CLIMAS MUSICALES» Y DISCOS DE EFECTOS, DEMOSTRACIÓN, ETC.
- INSTALADORES DE DISCOTECAS PROFESIONALES Y AMATEUR.
- ACCESORIOS PARA COMPROBACIÓN, LIMPIEZA Y ENTRETENIMIENTO DEL DISCO.
- ACCESORIOS PARA MAGNETOFONIA: EMPALMADORES MANUALES Y AUTOMÁTICOS, BORRADORES, LUBRIFICADORES, ARCHIVADORES, ACONDICIONADORES, INDICES, BOBINADORES, CARRETES, ETC.
- INFORMACIÓN DISCÓFILA NACIONAL E INTERNACIONAL POR SUSCRIPCIÓN.
- SISTEMA DE ESCUCHA INDIVIDUAL DE SONIDO.

Y OTRAS ACTIVIDADES RELACIONADAS CON EL DISCO Y EL SONIDO

SONOR

MUSICA EN ALTA FIDELIDAD

SONOR via augusta/126 barcelona/6

BRA
op.
man
Suis
que
dire
333/

Ans
más
dad
com
uníc
man
pres
nes
neoc
la r
pect
y o
innu
vido

En
ni t
hida
clus
don
salt
grab
sem
defin
el e
DEC
dos
su p
sodi
quer
Hele
novi
conl
rada
de l

BRAHMS: Requiem alemán, op. 45. Naenie, op. 82. Rapsodia, op. 53. Agnes, Giebel, Hermann Prey, Helen Watts, Coros de la Radio Suisse Romande y Pro Arte de Lausanne, Orquesta de la Suisse Romande, Ernest Ansermet, director. DECCA Stereo SXLE 333/4. Mono LXTE 333/4.

Ansermet es probablemente uno de los músicos más discutidos de la actualidad. Su personalidad escapa a lo normal: director de orquesta, compositor y teórico de la música. Su nombre va unido siempre a la Orquesta de la Suisse Romande, fundada en 1918 y con la cual ha presentado la mayoría de las grandes creaciones de los más destacados autores contemporáneos. Las partituras cumbres de la historia de la música se han transformado, gracias a su peculiar sello, en audiciones llenas de interés y auténtica musicalidad. Sus grabaciones son innumerables, cuidadas, llenas de vigor y de vida.

En estas breves líneas, no vamos a descubrir ni tan sólo a poner de relieve la gran personalidad del músico más famoso de Suiza, que incluso ahora, después de su jubilación, continúa dando qué hablar. Queremos simplemente resaltar la merecida importancia de la presente grabación del **Requiem alemán** de Brahms. Ansermet nos ofrece una versión que podríamos definir de «religiosa», muy identificada con el espíritu místico que quiso infundirle su autor. DECCA ha incluido en la última cara de los dos discos otras dos obras de Brahms: **Naenie**, su penúltima obra para coro y orquesta y **Rapsodia** para contralto, coro de hombres y orquesta, en la que destaca la bellísima voz de Helen Watts. Precisamente, dentro de poco (8-10 noviembre) podremos oír a esta extraordinaria contralto en esta misma obra, que ha incorporado en su programación la Orquesta Ciudad de Barcelona.

PENDERECKI: Pasión según San Lucas. Stefania Woytowicz, Andrzej Hiolski, Bernard Ladysz, Leszek Herdegen. Coros. Orquesta Filarmónica de Cracovia. Henryk Czyz, director. PHILIPS, stereo 802 771/72 AY.

El nombre del compositor polaco Krzysztof Penderecki ha sido quizá la revelación más extraordinaria en el campo musical de la postguerra. Su personalidad le ha colocado en poco tiempo entre las figuras más destacadas de la música actual. Su «descubrimiento» data de 1959. Sus obras figuran ya entre las más importantes de nuestros días: «Elegía a la memoria de las víctimas de Hiroshima» (1961), «Salmos de David» (1958), «Estrofas» (1959), «Dimensiones del tiempo y del silencio» (1960), «Anaklasis» (1960), «Poliformia» (1961), «De natura sonoris», etc.

«Pasión y muerte de Nuestro Señor Jesucristo según San Lucas» fue compuesta por encargo de la Radio Alemana del Oeste (Westdeutscher Rundfunk) para celebrar el 700 aniversario de la catedral de Munster. Tardó dos años en componer esta obra que fue estrenada en la propia catedral. Henryk Czyz, que dirigió la orquesta, y los solistas de esta grabación, tomaron parte en este estreno mundial.

Penderecki utiliza magistralmente las técnicas actuales, con un profundo conocimiento del lenguaje tradicional. Coros, solistas, narrador y orquesta utilizan los más sorprendentes efectos sonoros, llegando a un dramatismo sobrecogedor. Su música es figurativa, tangible, tremendamente humana y efectista, en el sentido exacto de la palabra. Su fuerza expresiva no puede dejar indiferente a nadie. Es por ello que esta obra tiene una importancia decisiva en la actualidad. No puede ni debe faltar en ninguna buena discoteca. — A. S.

guía de conciertos

FECHA	LOCAL	CONCIERTO
OCTUBRE		
25 viernes 22.15 h.	Palau	Yehudi Menuhin , violinista. Gonçal Comellas , violinista. Orquesta del Festival de Bath . Obras de Haydn , Beethoven , Bach , Britten . (VI Festival Internacional de Música en Barcelona).
26 sábado 22.15 h.	Palau	Yehudi Menuhin , violinista. Obras de Bach y Bartók . (VI Festival Internacional de Música en Barcelona).
27 domingo 22.15 h.	Palau	Yehudi Menuhin , violinista y director. Orquesta del Festival de Bath . Obras de Mozart y Schubert . (VI Festival Internacional de Música en Barcelona).
28 lunes 22.30 h.	Palau	Martina Arroyo , soprano. Miguel Zanetti , piano. (Asociación de Cultura Musical).
29 martes 22.15 h.	Tinell	Conjunto Musica Antiqua , de Viena. Dir.: Bernhard Klebel . Música Sagrada y profana del Renacimiento . (VI Festival Internacional de Música en Barcelona).
30 miércoles 22.15 h.	Tinell	Conjunto Musica Antiqua , de Viena. Dir.: Bernhard Klebel . Música Sagrada y profana del Renacimiento (VI Festival Internacional de Música en Barcelona).
31 jueves 22.15 h.	Tinell	Conjunto Musica Antiqua , de Viena. Dir.: Bernhard Klebel . Clarinensonort , de Viena. Bernhard Michaelis , tenor. Antiguas canciones alemanas para bailar, comer y brindar . (VI Festival Internacional de Música en Barcelona).
NOVIEMBRE		
6 miércoles 22.45 h.	Palau	Muddy Waters Blues Band . Horace Silver Quintet . (III Festival Internacional de Jazz de Barcelona).
7 jueves 19.30 h.	Sta. María del Mar	Misa solemne con la colaboración de The Stars of Faith of Black Nativity , que cantará varios coros. (III Festival Internacional de Jazz de Barcelona).
22.45 h.	Palau	The Stars of Faith of Black Nativity . Juan Carlos Calderón Jazztet . (III Festival Internacional de Jazz de Barcelona).
9 sábado 22.45 h.	Palau	Salena Jones and her Trio . Earl Hines All Stars . (III Festival Internacional de Jazz de Barcelona).
9 sábado	Gran Teatro del Liceo	Roberto Devreux , de Donizetti . (Inauguración de la temporada de Ópera).

GUÍA MUSICAL

Temporada 1968/1969 — 25 de octubre de 1968 — Números 3/4

Edición extraordinaria de 15.000 ejemplares

Editado por «Palau de la Música Catalana» — Departamento de Publicidad

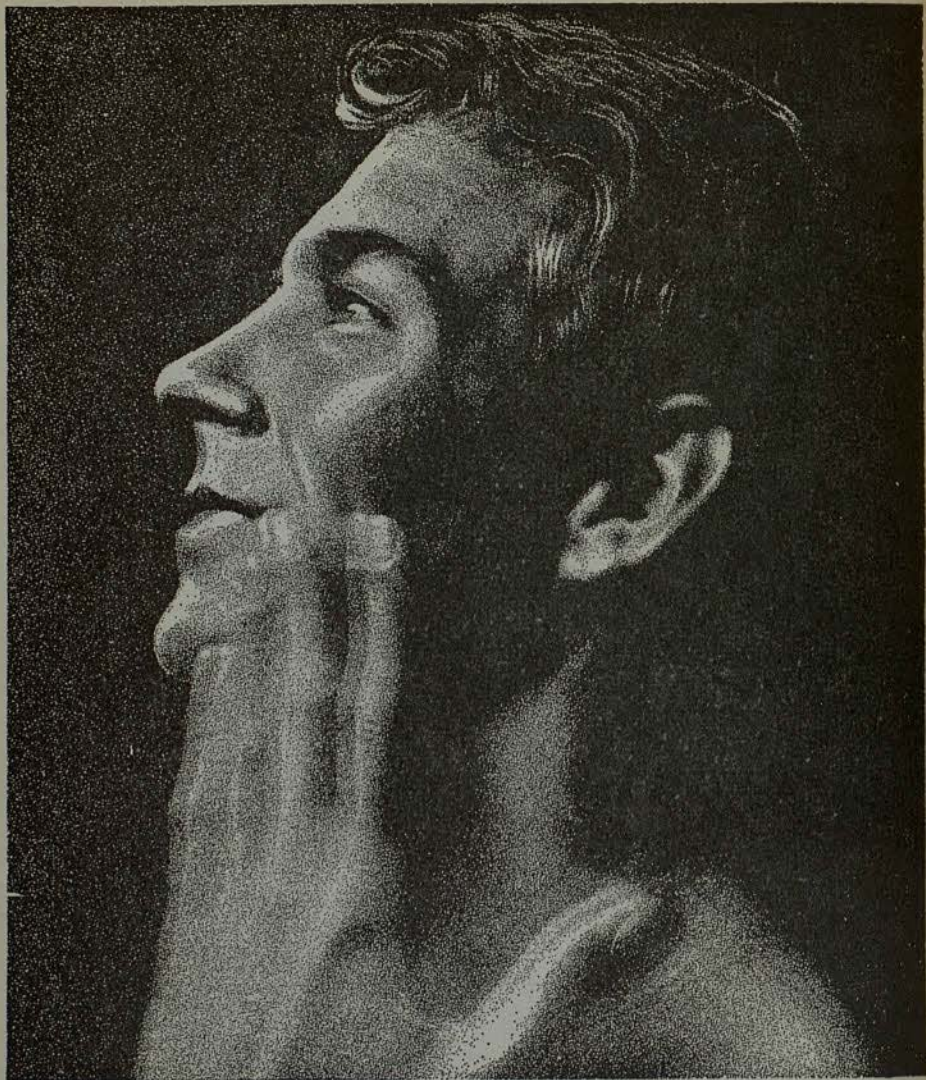
NOTA IMPORTANTE: La redacción de GUÍA MUSICAL publicará en esta sección la noticia de todos los conciertos que se celebren en Barcelona. Rogamos a los organizadores el envío de programas y cuantas noticias crean interesantes para su inserción en estas páginas.

No pida un vermouth, pida un MARTINI

Percibirá entonces el sabor incomparable que le ofrece esta armoniosa mezcla de vinos de calidad y plantas aromáticas seleccionadas que, en el transcurso de varias generaciones, ha afirmado su mundial prestigio. Pídale "On the rocks"

AMB AQUEST GEST...

milions d'homes de tot el món comencen
cada dia llur jornada.

Un massatge fort i baronivol de FLOID
després d'afaitar-vos us evitarà tota irritació
cutània i prepararà la vostra pell
per a l'afaitada de l'endemà.

Amb l'ús habitual de FLOID AFTER-SHAVE
l'home d'avui reprèn la lluita diària,
optimista i ben dispost.

Useu, també, Aigua de Colònia FLOID.
Fresca, baronivola... excitant.

Floïd

HAUGRON CIENTIFICAL, S. A. New York / London / París / Barcelona

• P. J. G. A. N. • estudio bagués